

Indholdsfortegnelse

1. English Abstract	3
2. Indledning	4
2.1 Problemformulering	5
2.2 Afgrænsning	5
2.3 Metode	6
3. Klager over politiet	7
3.1 Den Uafhængige Politiklagemyndighed	7
3.1.1 Behandling af adfærdsklager	8
3.1.2 Behandling af straffesager mod politiet	9
3.1.3 Efterforskningen	9
3.1.4 Tiltale	10
4. Tjenestemisbrug	11
4.1 Adfærdsklager omhandlende tjenestemisbrug	11
4.1.1 Adfærdsklager behandlet af Politiklagemyndigheden	11
4.1.2 Opsamling på adfærdsklager	13
4.2 Tjenestemisbrug i Straffeloven	14
4.3 Tjenestemisbrug i retspraksis	15
5. Analyse	21
5.1 Tjenestemisbrug - Praksis set i forhold til teori	21
5.1.1 Adfærdsklagerne	21
5.1.2 Tjenestemisbrug afgjort ved domstolene	25
5.2 Søgning i register	26
6. Magtanvendelse	28
6.1 Principper for magtanvendelse	29
6.2 De enkelte magtmidler	30
6.3 Nødværge	33
6.4 Adfærdssager omhandlende magtanvendelse	35
6.5 Hvad er vold?	39
6.6 Fra magtanvendelse til strafbar handling	41
7. Analyse	46

7.1 Magtanvendelse -Praksis set i forhold til teori.....	46
7.1.1 Adfærdssager afgjort uden grundlag for kritik.....	46
7.1.2 Hvorledes blev politiets adfærd kritisabelt?	48
7.1.3 Den meget kritisable adfærd	50
7.1.4 Politiets særdeles kritisable adfærd	51
7.2 Sager afgjort ved domstolen	53
7.2.1 Forsættelig udøvelse af vold	53
7.2.2 Borgerens anledning til magtanvendelse	54
7.2.3 At overskride lovligheden af magtanvendelsen	55
7.2.4 Fra unødvendig magtanvendelse til grov vold	56
8. Konklusion.....	58
8.1 Tjenestemisbrug	58
8.2 Magtanvendelse	59
8.3 Sammenfatning	61
9. Litteraturliste	63

1. English Abstract

In this thesis we have chosen to study how complaints against the police are dealt with in Denmark. We have chosen this topic for our inquiry with the aim of discerning when an incorrect action falls in the category of cases of criminal liability or merely a complaint over a breach of correct police procedure in a concrete case.

The latter may lead to a disciplinary sanction either in the form of a reprimand or, in more severe cases, a fine. Criminal proceedings against a police officer is a serious matter where a conviction may lead to ensuing dismissal. On the other hand, a serious and transparent process regarding police complaints is of crucial importance to the public's experience of trust and credibility to law enforcement authorities, which is why we consider our topic of utmost, societal importance.

In our thesis we shall employ annual reports from The Independent Police Complaints Authority, case law and legal literature to establish current legal practices in this area.

We have chosen to apply the following mode of differentiation in this study:

Firstly, we have compared general patterns of distinction between complaints about police misconduct, with criminal cases against the police under the Penal Code's § 155.

Secondly, we have compared more specifically the distinction between alleged police misconduct in the application of force, with criminal cases regarding improper use of force, mainly as regulated by the Penal Code's §§ 244-245.

Furthermore, the study intends to clarify the elements which may come into play in The Independent Police Complaints Authority's rulings in these cases.

Finally, our thesis also provides a brief introduction to the most important theories relating to problematic aspects of policing in practice, e.g. the rules and regulations about necessity and self-defence.

Since our material about alleged breach of correct police procedure is obtained from The Independent Police Complaints Authority, we have included a brief structural description of the Authority. The more serious crimes/allegations are dealt with by the Danish Public Prosecutor, which is likewise described in brief.

2. Indledning

Når politiet udfører deres arbejde, sker dette ofte i tæt kontakt med borgerne. Der skal ikke mange fejltrin til, før medierne er over dem, og der sker en deling af henholdsvis kritik og opbakning. -Men hvornår er politiets handlinger berettiget og hvornår går de over stregen?

Politiet har i kraft af deres arbejde, adgang til en række registre og derigennem adgang til mange oplysninger om borgerne. Disse oplysninger kan de naturligvis anvende i deres arbejde, men hvis de overskrider grænserne for anvendelsen af disse oplysninger, kan der pålægges sanktioner for dette. Ligeledes kan de misbruge deres autoritet, ved at forsøge at opnå ting, på baggrund af deres stilling. Modsat har politiet også behov for, i deres daglige arbejde, både at anvende deres autoritet til at gennemføre deres arbejde, samt at få oplysninger om borgeren.

Som de eneste har politiet lovhjemmel til at anvende magt overfor borgeren. En magt, som ville kunne straffes efter straffeloven, hvis den almindelige borger udførte handlingen. Men denne lovregulerede magt er ikke uden begrænsninger, og en overskridelse heraf kan have alvorlige konsekvenser for den enkelte betjent. Modsat, skal borgeren også beskyttes i mod, at politiet misbruger deres magt.

For at sikre retssikkerheden for både borger og politi, blev Den Uafhængige Politiklagemyndighed etableret i 2012. Et af Politiklagemyndighedens vigtigste principper er dens uafhængighed. Dette betyder, at den hverken er på borgerens eller politiets side, men har en neutral indstilling til de sager den modtager, og som den skal behandle. Det er Politiklagemyndigheden, nogle gange i samarbejde med Statsadvokaten, der afgør, hvornår politiet har overholdt reglerne, og hvornår de har handlet i strid med disse.

2.1 Problemformulering

Betragt sondringen mellem en adfærdssag og en straffesag

2.2 Afgrænsning

Den uafhængige politiklagemyndighed udgiver hvert år en årsrapport. I denne årsrapport gengiver den kort de adfærdssager den i året gang har behandlet. Disse adfærdsklager er opdelt i forskellige kategorier, men vi har valgt kun at betragte klagerne omkring magtanvendelse og tjenestemisbrug.

Eftersom vi ønskede at betragte sondringen mellem disse adfærdsklager og straffesager, blev vi, for at kunne konkludere og sammenligne, nødt til at udvælge nogle straffebestemmelser der kunne holdes op mod disse kategorier af adfærdsklager. Dette udmøntede sig i at adfærdsklagerne omkring magtanvendelse skulle holdes op mod straffelovens voldsbestemmelser i §§ 244-245, men adfærdsklagerne omkring tjenestemisbrug havde mest relevans overfor straffelovens § 155, der netop vedrører tjenestemisbrug, og hvorunder politiets arbejde også er indfattet.

Adfærdsklagekategorien omkring sprogbrug valgte vi efter nøje overvejelse at skære fra. Netop fordi vi i vores gennemgang var nødt til at holde det op mod en lige så relevant og sammenlignelig straffebestemmelse, faldt sprogbrugskategorien udenfor.

Det ledte os frem til at adfærdsklagerne og hermed de straffebestemmelser, vi skulle betragte, udelukkende gælder for politiets magtanvendelse og tjenestemisbrug.

På grund af vores store fokus på magtanvendelse, har vi i opgaven fundet det nødvendigt med en ganske kort gennemgang af de magtmidler, som politiet kan anvende, inden for tjenesten. Af hensyn til opgavens længde, har gennemgangen af magtmidlerne været nødsaget til at være ganske kort. Men dette betyder bestemt ikke, at vi ikke finder området yderst relevant for vores emne.

Adfærdssagerne i opgaven har vi som sagt fundet i de årsberetninger, som Den Uafhængige Politiklagemyndighed udsender hvert år. For så vidt angår vore domme, har vi i flere af disse været nødt til, at benytte nogle af ældre årgang. Grunden til dette har været, at vi har fundet det yderst vanskeligt at finde trykte domme på vores område.

Ved et besøg hos statsadvokaten lykkedes det os, at få aktindsigt i to af de nyere domme. Disse har vi benyttet i opgaven. Manglen på trykte domme, omkring politiets strafbære forhold, kan skyldes, at de oftest stopper i byretten. Men dette er grunden til, at nogle af vore domme er af ældre årgang, særligt på voldsområdet.

2.3 Metode

Vi vil i opgaven benytte den retsdogmatiske metode, hvorefter vi vil beskrive, fortolke og systematisere, hvordan retstilstanden er indenfor klagesager over politiet.

Vores problemfelt er klagesager over politiet, og herunder, hvor grænsen går mellem en adfærdsklage og en straffesag. Vi vil bruge politiretlig og strafferetlig teori, samt afgørelser fra Den Uafhængige Politiklagemyndighed og sager afgjort ved domstolene, for at belyse hvor skellet ligger mellem hver sagstype.

Da adfærdsklager er opdelt i flere kategorier, alt efter hvilken grad af kritik, der er udtalt, vil vi føre en sammenligning disse sager imellem. Vi vil både se på sager, hvor der ikke har været grundlag for at udtale kritik og på sager, hvor der er udtalt kritik. Denne kritik kan enten være i form af, at adfærden har været kritisabel, meget kritisabel eller særdeles kritisabel. Dermed kan vi se, hvilke elementer der afgør, hvorledes sagen skal sanktioneres. Dernæst vil vi sammenligne disse med sager afgjort ved domstolene, dette for at belyse, hvor forskellen ligger.

Vi har valgt 2 hovedområder indenfor klagesager. Vi har valgt at beskæftige os med magtanvendelse og med tjenestemisbrug. Med hensyn til magtanvendelse vil vi undersøge, hvornår magtanvendelse ændrer sig fra lovlig til en handling, som kan straffes efter voldsbestemmelserne i straffeloven. Med hensyn til tjenestemisbrug vil vi undersøge, hvornår sagen adfærden udvikler sig i sådan en grad, at der kan straffes efter § 155 i straffeloven.

For at få et bredere perspektiv på vores problemstilling, har vi besøgt Statsadvokaten, hvor vi har interviewet senior anklager Margrethe Sanning. Dette for at spørge ind til selve processen i sagsbehandlingen, de elementer der her vægtes, samt hendes oplevelse af, hvor grænserne går, sagerne imellem.

3. Klager over politiet

I 2010 blev en ny lov vedtaget, omhandlende nye regler for klager og straffesager mod politipersonale. Herefter blev de opgaver, som før påhvilede statsadvokaten at varetage, overtaget af en ny myndighed. Denne nye ordning trådte i kraft pr. 1. januar 2012, og den nyoprettede myndighed fik navnet Den uafhængige Politiklagemyndighed¹. I det kommende afsnit vil vi redegøre for den nye behandling af disse adfærdssager, samt hvordan straffesager mod politipersonalet skal behandles.

3.1 Den Uafhængige Politiklagemyndighed

Politiklagemyndigheden er en selvstændig myndighed, der både efterforsker og træffer afgørelse i sager om klager over politiets adfærd. Myndigheden har, på baggrund af sin uafhængighed, sit eget team af efterforskere med relevant erfaring fra tidligere ansættelser.²

Ifølge retsplejeloven, skal en klage indgives til politiklagemyndigheden. Hvis den gives til politi eller anklagemyndighed, skal den herefter straks videregives til politiklagemyndigheden.³ Der er ingen formkrav til en klage. Den kan være udformet skriftligt, være en mundtlig henvendelse, eller blot være en information der indholdsmæssigt kræver, at den behandles som en klage. Der er heller ikke regler for, hvem der kan klage. Det kan være en borger, der klager direkte over en behandling, en pårørende eller en tilskuer til hændelsen. Det kan også være en information eller en hændelse som politidirektøren eller politiklagemyndigheden bliver opmærksom på, gennem eksempelvis tv eller avis, og som, på grund af dens karakter, skal behandles som en klagesag.⁴ Politidirektøren har pligt til at igangsætte undersøgelsesproceduren, hvis han gennem døgnrapport, gennem indberetning fra underordnet personale eller andet, bliver opmærksom på noget, som kan tyde på unødigt magtanvendelse. Han har også pligt til at forsøge at identificere de involverede betjente. Overholder politidirektøren ikke undersøgelsespligten, risikerer han selv straf eller disciplinær forfølgning.⁵

Uanset hvordan en klage er kommet politiklagemyndigheden til kundskab, skal denne behandles efter de særlige regler i retsplejeloven. Det er således afgørende, at klagen undersøges til bunds.

Indholdsmæssigt kan klagerne inddeles i klager over politipersonalets dispositioner, adfærd og strafbare forhold. Dispositioner omfatter en afgørelse, eksempelvis en anholdelse. Adfærden er måden politiforretningen udføres på, eksempelvis magtanvendelse eller

¹ Grundlovsforhøret, Jørgen Jochimsen, s. 378

² Årsberetning 2012, Politiklagemyndigheden, s.12

³ Retsplejeloven § 1019a

⁴ Politiret, Ib Henricson, s. 779

⁵ Politiret, Ib Henricson s. 780

sprogbrug under anholdelsen⁶. Nedenfor redegøres for fokusområdet for denne fremstilling, nemlig behandlingen af klager over politiets adfærd, samt straffesager der føres mod politipersonale.

3.1.1 Behandling af adfærdsklager

De almindelige adfærdsklager kan opdeles i politiets sprogbrug, magtanvendelse og anden ukorrekt adfærd.⁷ En adfærdsklage kan afsluttes med forskellige resultater. Politiklagemyndigheden kan for det første afvise en klage, hvis den er åbenbart grundløs, eller hvis der ikke kan fremskaffes oplysninger, der støtter klagen.⁸ Hvis klagen ikke afvises, træffer politiklagemyndigheden afgørelse, efter at sagen er behandlet færdig. Hvis klageren får ret, skal der tages stilling til, om der er grundlag for at udtale kritik. Der er 3 grader af kritik: kritisabel adfærd, meget kritisabel adfærd og særdeles kritisabel adfærd. Hvis der ikke er grundlag for kritik, kan politiklagemyndigheden udtale, at den pågældende adfærd har været uhensigtsmæssig eller beklagelig.⁹

Når politiklagemyndigheden har truffet afgørelse i en sag, er denne afgørelse endelig. På grund af myndighedens fuldstændige uafhængighed, findes der ikke en klageinstans til denne. En sag kan kun genoptages af politiklagemyndigheden, hvis den som straffesag er sendt videre til statsadvokaten, og der ikke rejses tiltale eller gennemføres fældende dom.¹⁰ Se nedenfor.

En afgørelse fra politiklagemyndigheden kan ende med en disciplinær afgørelse. Dette skal ske ved ansættelsesmyndigheden. Dog må en disciplinærsag ikke foretages, før adfærdssagen er afsluttet ved politiklagemyndigheden.¹¹ Et disciplinært efterspil på en adfærdssag, vil ofte være en tjenstlig samtale eller en bøde.

Alle klager skal undersøges til bunds af politiklagemyndigheden, men er der tale om en mindre alvorlig klage, kan denne egne sig til notitssagsbehandling. Notitssagsbehandling betyder, at klagen kan afsluttes ved at der sker en samtale omkring hændelsen mellem borgeren og en overordnet politimand. Der må gerne indhentes en udtalelse fra den indklagede politimand, men hvis det er nødvendigt at igangsætte undersøgelser for at fastsætte hændelsesforløbet, egner sagen sig ikke til notitssag.¹² Hvis der indhentes notits fra den indklagede politimand, afskæres der fra efterfølgende at pålægge ham disciplinæransvar, på baggrund af risikoen for selvinkriminering, hvis sagen førtes videre.¹³ Hvis klagen vurderes til at kunne ende med en alvorlig disciplinær sanktion, egner den sig

⁶ Politiret, Ib Henricson, s. 782

⁷ Årsberetning 2014, Politiklagemyndigheden, s. 8

⁸ Politiret, Ib Henricson, s. 804

⁹ Årsberetning 2014, Politiklagemyndigheden, s. 8

¹⁰ Retsplejeloven § 1019 I. stk. 2

¹¹ Retsplejeloven § 1019 o. stk. 2

¹² Politiret, Ib Henricson, s. 803

¹³ Politiret, Ib Henricson, s. 803

heller ikke til denne form for behandling¹⁴. I sager der behandles som notitssager, skal der udarbejdes en notits om samtalen og resultatet.¹⁵ Borgeren skal desuden samtykke til at denne fremgangsmåde anvendes, samt oplyses om, at han til enhver tid kan kræve at klagen i stedet behandles af politiklagemyndigheden.¹⁶

3.1.2 Behandling af straffesager mod politiet

Hvorvidt en klage falder i kategorien adfærdsklager, eller den skal behandles som en straffesag, er en konkret vurdering, som foretages af politiklagemyndigheden.¹⁷

Er der mistanke om at politiet har begået et strafbart forhold, herunder eksempelvis unødvendig magtanvendelse eller misbrug af deres stilling i en sådan grad, at det vurderes som strafbart efter straffeloven, efterforskes dette af politiklagemyndigheden. Efterforskningen kan startes efter opfordring fra en klager, eller på myndighedens eget initiativ¹⁸. På samme måde som ved adfærdsklager, skal anmeldelser om strafbare forhold gives til politiklagemyndigheden, eller videregives hertil, hvis de er kommet andre i hænde¹⁹. Hvis politidirektøren bliver opmærksom på eventuelt strafbare forhold, skal han straks underrette politiklagemyndigheden og han skal følge dennes anvisninger i det videre forløb, uden selv at tage initiativ til eventuel kontakt til de implicerede. Som nævnt ovenfor i afsnittet om adfærdsklager, har politidirektøren også her et ansvar for at viderebringe oplysninger eller hændelser, som han bliver opmærksom på.

3.1.3 Efterforskningen

Der kan igangsættes en efterforskning, når det af politiklagemyndigheden vurderes, at der er en rimelig formodning for, at der er begået en strafbar handling. I denne forbindelse skal både politidirektøren i den pågældende politikreds, samt statsadvokaten underrettes.²⁰

Når politiklagemyndigheden efterforsker, skal denne følge de forskrifter og direktiver der gælder for efterforskning, herunder anklagemyndighedens generelle instrukser. Udover dette, involveres statsadvokaten ikke i efterforskningen i den konkrete sag.²¹

Al efterforskning foretages af politiklagemyndigheden, som har egne efterforskere, alene tilknyttet denne myndighed. Det kan være tidligere efterforskere ved politiet, men ved ansættelse i politiklagemyndigheden kan de ikke have ansættelse andre steder, som vil stride imod politiklagemyndighedens uafhængighedsprincip. Det er kun uopsættelige

¹⁴ Politiret, Ib Henricson, s. 802

¹⁵ Årsberetning 2012, Politiklagemyndigheden, s. 7.

¹⁶ Retsplejeloven § 1019 k.

¹⁷ Årsberetning 2013, s. 11

¹⁸ Retsplejeloven § 1020a, stk. 2.

¹⁹ Retsplejeloven § 1020

²⁰ Grundlovsforhøret, Jørgen Jochimsen, s. 386

²¹ Politiret, Ib Henricson, s. 810

efterforskninger politiet på egen hånd kan foretage. Dette kan være på grund af sikring af beviser, som ville være gået tabt, hvis man skulle afvente politiklagemyndighedens indtræden. Gøres dette, skal politiklagemyndigheden snarest muligt underrettes.²² Eksempler på uopsættelig efterforskning, kan være sikring af udendørs beviser, som på grund af vejr og vind, med stor risiko ville forsvinde inden politiklagemyndighedens efterforskere kunne nå at rykke ud til stedet. Hvis det vurderes som nødvendigt, kan politiklagemyndigheden bede rigspolitiet om assistance i en sag, men dette kan kun ske på myndighedens eget initiativ. Rigspolitiet kan ikke på egen hånd, tage del i en efterforskning.

I efterforskningen kan politiklagemyndigheden anvende både de formelle og reelle tvangsindgreb, da den har samme efterforskningsmuligheder som politiet. Hvis der i denne forbindelse bliver klaget over indgreb, kan dette ikke ske til politiklagemyndigheden, da denne dermed bliver inhabil. Sådanne klager må derfor afgøres ved domstolene. Klager over politiklagemyndighedens adfærd i forbindelse med en konkret efterforskning og indgreb skal behandles af justitsministeriet.

3.1.4 Tiltale

Efter endt efterforskning, videregiver politiklagemyndigheden sagen til statsadvokaten, som afgør, om der skal rejses tiltale mod den pågældende polititjenestemand. Denne beslutning skal tages på baggrund af det materiale og den redegørelse, som er udarbejdet af politiklagemyndigheden. Hvis Statsadvokaten finder det nødvendigt, kan sagen sendes tilbage til politiklagemyndigheden, til yderligere efterforskning.²³

Rejses der tiltale i en sag, kører den herefter som en almindelig straffesag ved henholdsvis byret og landsret. Rejses der ikke tiltale, eller sker der frifindelse, kan sagen herefter behandles som en adfærdssag.

²² Retsplejeloven § 1020 c. stk. 3.

²³ Retsplejeloven § 1020 e.

4. Tjenestemisbrug

Vi har valgt at betragte de situationer, hvor politiet har brugt deres stilling på ukorrekt vis.

Eftersom adfærdsklager ofte indebærer en klage, hvor politiet har brugt deres stilling på en kritisabel måde, har vi fundet det relevant at holde den op mod straffelovens § 155, netop for at kunne betragte hvor spændingsgrænsen befinder sig mellem en adfærdssag og en straffesag. Der vil i det følgende afsnit være en gennemgang af adfærdsklager vedrørende polititjenestemænds misbrug af deres stilling og herefter vil vi se nærmere på det strafferetlige modstykke, herunder straffelovens § 155 om tjenestemisbrug.

4.1 Adfærdsklager omhandlende tjenestemisbrug

Klagerne i denne kategori omhandler sager, hvor politiet i tjenesten har optrådt kritisabelt. Begrebet i "tjenesten" skal fortolkes bredt²⁴. Blot det at en politimand er klædt i sin uniform, eller på anden måde optræder som legitimeret overfor borgeren, er nok til at begrebet "i tjeneste" anses som opfyldt.

Derfor vil klager i denne kategori ofte være situationer, hvor politimanden har udvist en adfærd, der i den pågældende situation, ikke har været korrekt. Der kan også være tale om en decideret misbrug af sin stilling, dog ikke i en sådan grad, at det falder ind under straffelovens § 155

4.1.1 Adfærdsklager behandlet af Politiklagemyndigheden

De følgende adfærdsklager er udvalgt efter relevans, fra Politiklagemyndighedens årsberetninger. Disse er inddelt efter hvordan de er afgjort. I de første 5 klagesager er der udtalt, at hændelsen er kritisabel. De næste 2 sager er beskrevet som meget kritisabel og den sidste er særdeles kritisabel.

Det private arrangement

DUP-2014-331-1993

En politimand valgte til et privat arrangement at trække sit politikort og begyndte herefter at udspørge en af de andre gæster. Gæsten der blev udspurgt var af anden etnisk oprindelse. Politimanden valgte blandt andet at forhøre den udenlandske gæst om denne havde et arbejde, og om hvilken forbindelse han havde til Danmark. Politiklagenævnet fandt ikke at der var nogen grund til at man her valgte at træde i tjeneste. Sagen blev behandlet disciplinært med en irrettesættelse.

²⁴ Årsberetning 2014 s. 8

Inhabil til sagsbehandling

DUP-2014-331-1652:

I denne sag skulle politiet behandle en sag omkring støj. Politimanden, der behandlede sagen, var bevidst om, at dennes kone havde været med til at indgive klagen. På trods af dette, valgte han alligevel at behandle sagen trods inhabiliteten. Det blev udtalt, at dette var kritisabelt.

Privat søgning i register

DUP-2013-331-1393:

En politimand valgte at benytte at søge i politiets private register, for at tjekke informationen på en familie. Baggrunden for dette var en privat sag, omhandlende samvær. Eftersom sagen på ingen måde havde relation til en sag under politiet, fandtes det kritisabelt.

Politimands henvendelse til kvinde

DUP-2012-331-0514:

En kvinde blev i sit hjem opsøgt af en politimand. Politimanden havde medbragt en blomst til kvinden. Efterfølgende opsøgte han igen kvinden, der gav udtryk for, at hun ikke brød sig om det. Man fandt det kritisabelt at politimanden var troppet op på en adresse, hvor han ikke i forbindelse med sin tjeneste havde noget at gøre.

Forevisning af politiskolekort til dørmænd

DUP-2015-331-2295

En politibetjent på prøve havde brugt sit studiekort til politiskolen i en situation, hvor han var i konflikt med en dørmænd foran en bar. I afgørelsen af klagen blev der lagt vægt på, at politibetjenten havde været beruset, at forevisningen skete i forbindelse med spørgsmål om adgang til baren, samt at der ikke fandtes en tjenstlig anledning til at forevise kortet, som han ikke var blevet opfordret til at vise. Det blev bemærket, at der skal være tjenstlig anledning til at vise politiskolekortet, efter samme regler som med almindelig politilegitimation. Politiklagemyndigheden udtalte, at situationen var kritisabel, og sagen blev afgjort disciplinært med en advarsel.

Restauranten

DUP-2013-331-1374

En polititjenestemand opholdt sig udenfor arbejdstiden på en restaurant. Han havde drukket og blev derfor bedt om at forlade stedet af personalet. Han havde udvist en dårlig opførsel og været aggressiv og provokerende. Da han derfor bliver bedt om forlade stedet, trækker han sit politikort og forlanger på baggrund af dette, at han skal have lov til at blive. Sagen blev afgjort disciplinært med en bøde.

Anvendelse af politilegitimation i privat situation.

DUP-2014-331-1816:

Politimanden i sagen havde haft en diskussion med en kvinde omkring en parkeringsplads. Dette skete uden for politimandens arbejdstid. Da diskussionen om parkeringspladsen blev

opildnet, trak betjenten sit skilt og fik derigennem parkeringspladsen. Det fandtes allerede her kritisabelt, at denne private uoverensstemmelse skulle udløse, at politimanden trak sit skilt. Efterfølgende ringede politimanden til kvindes hjem for at snakke videre omkring episoden, hvorunder han brugte skældsord mod kvinden. Tilsammen fandtes hele episoden meget kritisabelt.

Den spirituspåvirkede politimand

DUP-2012-331-0407

Politiassistenten i denne adfærdssag var uden for arbejdstiden på en markedsplads. Han havde desuden indtaget alkohol. På markedspladsen mistænkes en mindreårige dreng for at have stjålet en genstand fra en af markedsboderne. Politiassistenten havde ikke selv overværet episoden, men valgte at trække sit politikort og herefter tage fat i drengen. Politiklagemyndigheden mente ikke at det var korrekt at man her valgt at trække kortet og anvende fysisk magt overfor drengen. Sagen var særdeles kritisabel og blev afgjort disciplinært med en bøde.

Politimands hævn mod hundeklubben

DUP-2014-331-1701

En Politimand var i sin fritid medlem af en privat hundeklub. Hundeklubben ekskluderede politimanden fra klubben. Efterfølgende udleverede politimanden 3 breve til klubbens bestyrelse, hvor han, i kraft af sit arbejde som politimand, fratog personerne deres førerrettigheder for en periode på 1 år. Til sit forsvar fortalte politimanden, at episoden skulle betragtes som en joke, hvor han ville vise bestyrelsen, hvor uretfærdig episoden mod ham havde været. Man fandt det særdeles kritisabelt, at politimanden i privat regi, havde brugt sin stilling til, hvad der kunne ligne en form for hævn mod bestyrelsen. Sagen blev afgjort disciplinært med en bøde på 1000 kr.

4.1.2 Opsamling på adfærdsklager:

Ved denne type af adfærdsklager har vi påvist, hvorledes politiklagemyndigheden træffer afgørelse i sager, hvor politiet har handlet forkert i tjenesten. Dog uden at der er handlet så ukorrekt, at handlingen er omfattet af straffeloven. Den følgende gennemgang af straffelovens § 155, vil i analysedelen blive sammenholdt med ovenstående adfærdsklager, for at vi derigennem kan betragte, hvor spændingsfeltet er i denne type situationer.

4.2 Tjenestemisbrug i Straffeloven

I det ovenstående blev gennemgået adfærdssager omhandlende ukorrekt brug af politilegitimation. Der blev nævnt sager, hvor der var grundlag for at udtale kritik, men der var ikke tale om deciderede straffelovsovertrædelser. I disse adfærdsklager er formålet alene, at fastlægge ansvar. I situationer hvor handlingerne er af endnu grovere karakter, og hvor behandling som adfærdsklage ikke er tilstrækkelig sanktion for hændelsen, kan det være nødvendigt både at fastlægge ansvar, samt at pålægge straf. Til brug i disse situationer findes det strafferetlige modstykke, nemlig straffelovens § 155 om tjenestemisbrug.

§ 155 er en del af kapitel 16 i straffeloven. Dette kapitel omhandler forbrydelser, som er foretaget i offentlig tjeneste eller hverv. Da en stilling som polititjenestemand er en offentlig stilling, er disse personer derfor omfattet af reglerne i denne bestemmelse

“Misbruger nogen, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, sin stilling til at krænke privates eller det offentlige ret, straffes han med bøde eller fængsel indtil 4 måneder. Sker det for at skaffe sig eller andre uberettiget fordel, kan fængsel indtil 2 år anvendes”²⁵

Det er objektive og subjektive krav til bestemmelsen omkring tjenestemisbrug. Objektivt skal der foretages en aktiv handling i form af misbrug af stillingen²⁶. Dette betyder, at passivitet ikke kan straffes efter denne bestemmelse. Ses bestemmelsen i sammenhæng med en polititjenestemands misbrug af hans stilling, skal han, for at kunne straffes efter denne bestemmelse, have foretaget den strafbare handling i udøvelsen af han hverv som polititjenestemand. Med andre ord, kan han have misbrugt den autoritet han med rette besidder som polititjenestemand. Handlingen skal være retsstridig, således at polititjenestemanden enten foretager en retsstridig krænkelse af borgeren eller det offentlige²⁷. Subjektivt kræves det, at der er forsæt til handlingen²⁸. Det sidste led i bestemmelsen omfatter situationer, hvor der, foruden ovenstående gerningsindhold, har været en uberettiget fordel. Dette vil sige, at polititjenestemanden eller en anden, eksempelvis har fået en økonomisk vinding eller andet, som han ikke retmæssigt havde krav på. Når reglen både omfatter polititjenestemanden og andre, kan fordelene også tilkomme det offentlige. Hvis en polititjenestemand fra en borger opkræver et beløb til fordel for det offentlige, som borgeren ikke retmæssigt skylder, er dette strafbart efter denne bestemmelse.²⁹

²⁵ Straffelovens § 155

²⁶ Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, Kommenteret straffelov s. 156

²⁷ Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, Kommenteret straffelov s. 156

²⁸ Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, Kommenteret straffelov s. 156

²⁹ Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, Kommenteret straffelov s. 136

4.3 Tjenestemisbrug i retspraksis

Vi har nu gennemgået adfærdssagerne omkring tjenestemisbrug, og vi vil nu straks nedenfor, gennemgå en række afgørelser, hvor polititjenestemænd har været tiltalt for overtrædelse af § 155 i straffeloven.

Den aflyttede samtale

U.2010.50Ø

Tiltalen

Tiltalte i denne sag, var en politiassistent med ansættelse i SØK. På tidspunktet for den anmeldte hændelse, arbejdede tiltalte på en momskarrusel sag. I forbindelse med sagen, blev der foretaget 6-7 telefonaflytninger den 4. december 2004. Tiltalen lød på misbrug af stilling som polititjenestemand til at krænke privates eller det offentliges ret, samt at han havde videregivet fortrolige oplysninger i forbindelse med aflytningen

Sagens oplysninger

Tiltalte mødte V ved en familiesammenkomst den 26. december 2004. V arbejdede som momskonsulent i en virksomhed. Tiltalte og V snakkede kort om deres beskæftigelse, og i den forbindelse nævnte V, at en mand fra virksomhed X havde rettet henvendelse til ham vedrørende bistand i en sag. V afviste dog at yde bistand, idet han ikke forstod hans forretningsgrundlag.

I maj 2005 mødtes tiltalte og V igen til en familiesammenkomst. Da de stod og snakkede på en parkeringsplads nævnte tiltalte som en bemærkning: *"Jeg har i øvrigt hørt dig på bånd eller tape"*. De snakkede ikke mere om dette, men V tænkte, at det kunne vedrøre den henvendelse han tidligere havde modtaget fra virksomhed X.

Afgørelsen

På tidspunktet, hvor tiltalte videregav oplysninger om aflytningen til V, var aflytningen ophørt og der var sket underretning. 2 af dommerne anså oplysningerne for fortrolige, og 1 dommer anså dem ikke for fortrolige. Tiltalte blev derfor i byretten dømt efter flertallet, med 5 dagbøder af 400 kr.

Landsretten stadfæstede dommen. Begrundelsen lød således, at tiltalte havde videregivet fortrolige oplysninger (Straffelovens § 152) og dermed havde han misbrugt sin stilling til at krænke privates og offentliges ret (Straffelovens § 155).

Opslag i kriminalregistret på søn

U.2015.3651Ø

Tiltalen

Tiltalte var i denne sag vicepolitiinspektør på politigården i København. Tiltalen lød på overtrædelse af straffelovens § 155, herunder misbrug af stilling til at krænke privates eller det offentliges ret, ved at have tilskyndet kollegaen, politikommissær P, til at foretage opslag i kriminalregistret på tiltaltes vegne. Det drejede sig om en række uberettigede opslag på tiltaltes søn, S, samt på A.

Sagens oplysninger

Tiltaltes søn, S, boede i en lejlighed, som tiltalte og hustru havde købt som forældrelejlighed. I april 2013 opsigte tiltalte lejeaftalen med S, idet han blev opmærksom på, at S var medlem af AK81. Tiltalte var desuden bekendt med, at S' barndomsven, A, opholdt sig i lejligheden. Tiltaltes hustru fik i samme måned kendskab til en chattråd, hvori der stod, at A var efterlyst. Hustruen videregav disse oplysninger til tiltalte. På tidspunktet for disse hændelser, var rockerkrigen højt prioriteret, og det var tiltaltes opfattelse, at det var en del af hans politiarbejde at følge op på disse oplysninger. Det var tiltaltes hensigt, at undersøge hvilken politikreds der havde udsendt efterlysningen, og videregive oplysningerne om A's opholdssted til dem.

Da tiltalte mødte på arbejde, og ville lave opslag på A i kriminalregistret, var P den eneste tilstede, og han var bedre til at foretage opslag en tiltalte. Derfor bedte tiltalte P om hjælp til opslagene. Tiltalte oplyste P om, at han havde oplysninger om, hvor en efterlyst person opholdte sig. Det viste sig, at A ikke var efterlyst, men på grund af rockerkrigen, var det alligevel relevant at kende til involveredes opholdssteder. P blev under søgningerne opmærksom på, at S var tiltalte søn, og at det var hos ham, at A opholdte sig. P mente derfor også, at da de delte opholdssted, var det også relevant at søge på S. P oplyste, at opslagene var arbejdsrutine og gik hurtigt, samt at hvis andre var kommet med relevante oplysninger der skulle undersøges, ville han også have hjulpet dem med opslag.

Afgørelsen

I byretten blev det lagt til grund, at tiltalte havde grund til at tro, at A var efterlyst, men ikke vidste for hvad eller af hvilken politikreds. Dette begrundede, at opslagene i kriminalregistret var tjenstligt begrundet. Isoleret set, var opslagene på S ikke tjenstligt begrundet, men på baggrund af oplysninger om A og S' relation, samt opholdssted, findes forseelsen ikke at være af så grov en karakter, at den omfattes af § 155. I Byretten blev tiltalte derfor frifundet.

Landsretten tiltrådte Byrettens grunde til at søgningen på A var tjenstligt begrundet. Dernæst kunne Landsretten ej heller afvise, at søgningen på S var tjenstligt begrundet, på baggrund af politiets overvågning af rockermiljøet. Tiltalte blev derfor også i Landsretten frifundet.

Videregivelse af oplysninger til mistænkt

U.2010.2278V

Tiltalen

Tiltalte var politiassistent ved Nordjyllands politi og arbejdede på våbenkontoret. Tiltalte blev tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 2, jf. stk. 1³⁰ og § 155, 1. og 2. pkt. i forbindelse med hans stilling som politiassistent, under særligt skærpende omstændigheder uberettiget at have videregivet fortrolige oplysninger samt at have misbrugt sin stilling til at krænke det offentliges ret for at skaffe andre en uberettiget fordel. Dette på baggrund af at have oplyst A om en igangværende efterforskning og eventuelt telefonaflytning, og at A dermed fik mulighed for at unddrage sig forfølgning.

Sagens oplysninger

Der er både af tiltalte og vidnet A under sagens undersøgelse givet afvigende og ændrede forklaringer, hvilket fremgår af dommen. Det nævnte forløb der fremstilles herefter, i denne tekst, er vidnernes forklaring, samt oplysninger som retten har fundet begrundelse i. Forklaringer der er tilsidesat af retten som utroværdige og usandsynlige gennemgås ikke her, da dette ikke findes relevant i denne sammenhæng.

Som nævnt ovenfor, var tiltalte ansat på våbenkontoret, hvor han arbejdede sammen med kollegerne, og i denne sammenhæng vidnerne, K og P. I forbindelse med orientering om indførelse af våben, aflagde kriminalassistent, og i denne sammenhæng vidne L besøg på våbenkontoret. I forbindelse med dette besøg, faldt samtalen på et rygte om en snigskytte, samt om en igangværende efterforskning af A, som jævnligt og ofte ugentligt kom på våbenkontoret. Det blev her nævnt, at efterforskningen omhandlede ulovligt salg af våben. Efter vidnernes forklaring deltog tiltalte i denne samtale. Kriminalassistent L forklarede yderligere, at han var sikker på, at tiltalte modtog denne oplysning om efterforskningen og mistanken mod A.

Gennem bevisførelse blev det klarlagt, at tiltalte kendte A. På grund af tiltaltes ansættelse på våbenkontoret, var han jævnligt i kontakt med A, og begge var medlem af samme skydeforening.

A forklarede under en afhøring, at han havde fået et "hint" af tiltalte, samt at tiltalte havde advaret ham om, at hans telefon muligvis blev aflyttet i forbindelse med en efterforskning.

Vidnerne K og P forklarede begge om en besynderlig og underlig adfærd mellem A og tiltalte, under A's besøg på våbenkontoret, efter at tiltalte havde fået oplysninger om efterforskningen.

Under et efterfølgende besøg af A på våbenkontoret, hvor tiltalte havde ekspederet ham, havde K lagt mærke til, at begge var gået udenfor, under påskud af, at skulle se på A's bil. K havde dog undret sig over, at de ikke havde rettet deres blikke mod bilen, samt at de så meget alvorlige ud.

³⁰ Straffebestemmelse om videregivelse af fortrolige oplysninger, samt skærpende omstændigheder i stk. 2

Efter dette, fandt P det endvidere besynderligt, at A dukkede op på våbenkontoret og kom ind på P's kontor, hvor A sagde, at P *skulle passe på, da hans (A's) telefon måske blev aflyttet*. A sagde, at han havde fået det at vide af tiltalte. Under dette besøg ønskede A at få tjekket sin våbenbog, samt at få ualmindeligt mange personer tjekket ved gennemgangen. P måtte kontakte overordnet for at få tilladelse til dette.

Efter disse hændelse, blev P og K enige om at kontakte deres chef omkring hændelserne.

Afgørelsen

I landsretten blev tiltalte dømt skyldig i tiltalen på baggrund af byrettens begrundelse. Han blev idømt en straf på 60 dages ubetinget fængsel.

Den bekymrede stedfar

U.2011.1830V:

Tiltalen

Politiassistenten var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 155,1. og 2.pkt. for at have misbrugt sin stilling.

Sagens oplysninger

To politibetjente sigtede den 30 maj 2009 en person for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen. Det viste sig efterfølgende, at den anholdte var en af deres kollegaers stedsøn. Kollegaen, som blev tiltalte i sagen, valgte om eftermiddagen den 30. maj efter sigtelsen at kontakte den ene af de to betjente. Senere D.31 maj optog han ligeledes personlig kontakt til den anden betjent i sagen.

Tiltalte havde i sine henvendelser til de to betjente udtrykt, at stedsønnen overvejede en klagesag mod betjentene grundet vold i forbindelse med sigtelsen. Stedsønnen mente nemlig, at betjentene havde været voldsomme mod ham. Tiltalte fortalte på samme tid, at sigtelsen kunne skade stedsønnens karriere i militæret. Han tilkendegav desuden, at hvis sigtelsen ikke blev til noget, ville stedsønnen heller ikke gøre noget ved klagesagen mod betjentene.

Afgørelsen

I byretten mente to dommere, at henvendelserne var en indirekte, men klar opfordring til ikke at færdiggøre sagen. Tiltalte havde udnyttet sin stilling og derved gjort sig skyldig i Straffelovens § 155,1. og 2 pkt. En enkelt dommer mente ikke, at det kunne bevises, at der indirekte havde været en opfordring til at droppe sagen. Der blev givet dom efter stemmeflertal og idømt 30 dages fængsel.

Landsretten var efter vurdering af sagen enig med byretten i, at tiltalte på utilbørlig vis forsøgte at påvirke kollegaerne mht. spørgsmålet om klagesagen, der kunne droppes, hvis sigtelsen blev droppet. Derfor er sagen omfattet af straffelovens § 155,1. og 2.pkt. I sagen har man dog taget højde for, at der ikke er tale om et over/underansættelsesforhold og at

tiltalte har handlet på grund af bekymring for sin stedsøn. Derfor blev der ikke dømt efter en sådan grovhed, at der blev idømt frihedsstraf. Straffen blev fastsat til 10 dagsbøder a. 250 kr.

Betjenten på diskoteket

Rettens nr: 4428/2013³¹

Afsagt D.20. august 2014.

Tiltalen

Den tiltalte i sagen er i to forhold tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 155,2. pkt. Tiltalte skulle have overtrådt bestemmelsen, ved først at benytte sit politiskilt til at komme gratis ind på et diskotek D.22. oktober. D. 2. december var tiltalte inde på samme sted, hvor han bad om en god pris på drikkevarer, ved også her at benytte sit politiskilt.

Sagens oplysninger

Tiltalte var ansat ved politiet i Horsens. På en bytur D.22. oktober 2012 var tiltalte i byen efter en fødselsdagsfest. Han forklarede selv, at han ved et tilfælde muligvis havde kortet i hånden, da han skulle ind på klubben, men at han ikke havde bedt om gratis entre.

For så vidt angår forholdet i baren, var tiltaltes forklaring, at han havde været til en julefrokost, og da han ankom, gik han alene op i baren for at købe en flaske. Der var så mange i selskabet, at han ikke mente, at enkelte drinks ville være nok. Han forklarede, at der var mange i køen til baren, og han prøvede flere gange at få kontakt med en bartender. I ventetiden stod han med pungen fremme, klar til at betale og politikortet kan derfor muligvis have været synligt fremme. Det næste han huskede var, at en bartender stod med hans kort i hånden og udtaler "Det er vist dit" hvordan bartenderen kom i besiddelse af kortet ved han ikke – Måske havde han tabt det. Han fik flasken med sprut, men benægter at han skulle have bedt om rabat ved hjælp af sit kort.

Der dukkede derefter to politimænd op på diskoteket. De var tilkaldt af stedets personale da de mente at tiltalte havde opført sig dårligt og havde bedt om gratis ting.

Tiltalte var trykket efter episoden og blev derfor enig med en i selskabet om, at det nok var bedst at hente en kvittering på sprutflasken, såfremt det skulle blive nødvendigt. Da kammeraten hentede kvitteringen og snakkede med bartenderen, der dog ikke mente, at der var problemer med tiltalte.

Bartenderen der var på arbejde denne aften, udtalte som vidne, at han ikke huskede episoden helt tydeligt. Men han huskede, at en person kom op og sagde han plejede at få en god pris – denne udtalelse var dog ikke usædvanlig fra kunder. Bartenderen fik herefter udleveret en pung, fra den meget berusede kunde. Bartenderen så politikortet der blev

³¹ Denne dom er hentet ved aktindsigt gennem Statsadvokaten

overleveret sammen med pungen. Der skete herefter et vagtskifte mellem bartenderne og pungen blev givet til den nye bartender, med besked om at tage over. Kortet blev derefter leveret tilbage.

Afgørelsen

Forhold 1: Dørmanden:

For så vidt angår det første forhold med dørmanden, vurderedes det, at Straffelovens § 155, 2. pkt. var overtrådt, og at forholdet kunne henføres som stillingsmisbrug, der desuden havde givet tiltalte en uberettiget økonomisk fordel. Kortet i pungen var gemt under en flap, der skulle foldes ud. Det var blandet andet med til at man ikke mener fremvisningen af kortet er en tilfældighed. Der var desuden ikke oplysninger der tydede på, at forseelsen blot var begået i sjov.

Forhold 2: sprutflasken:

Retten forholdte sig til, at vidneforklaringerne i sagen var utydelige, i forhold til handlingsforløbet. Dog kan man udlede, at der er bedt om en god pris på en flaske, og at politikortet er kommet bartenderen til kundskab.

Dette indikerer, at intention om en uberettiget økonomisk fordel, der heller ikke her kan betragtes som en spøg eller lign. Men med en tilstrækkelig grovhed til at straffelovens § 155, 2. pkt. finder anvendelse.

Opsummerende skal det nævnes, at det bemærkes som skærpende, at tiltalte er fundet skyldig i det samme forhold to gange. Bødestrafen blev udmålt til 4 dagsbøder af 500 kr.

5. Analyse

Nedenfor vil vi sammenholde adfærdssager og retspraksis, vedrørende tjenestemisbrug, med det, som vi har gennemgået i teoriafsnittet. Dette gøres for at belyse det skel, som vi søger at finde i vores problemformulering.

5.1 Tjenestemisbrug - Praksis set i forhold til teori

I teoriafsnittet har vi nu belyst eksempler på politimænd der er dømt for § 155 og herefter adfærdsklager hvor politiets ligeledes har misbrugt deres stilling men dog ikke i sådan grad at § 155. har kunne finde anvendelse.

Vi ønsker nu at belyse de forskellige elementer, der skulle gøre det muligt for os betragte, hvor skellet befinder sig.

Dette starter med en analyse af henholdsvis adfærdsklagerne og § 155 dommene. Vi har valgt at betragte analysen af opslagene i register adskilt i et afsnit for sig selv for overskuelighedens skyld.

5.1.1 Adfærdsklagerne

I teori afsnittet kom vi frem til, at straffelovens § 155 omfatter politiets arbejde, eftersom at de er ansatte i et offentligt erhverv. Efterfølgende betragtede vi de subjektive og objektive krav. Her så vi, at der skal være forsæt til handlingen. Foruden forsæt skal der for at bestemmelsen finder anvendelse, være tale om en aktiv handling, der kan kobles sammen med misbrug i forhold til stillingen som politimand.

Det sidste led i straffelovens § 155 indeholder en skærpelse i straffen, hvis der foruden de ovenstående krav også er tale om en uberettiget fordel. I vurderingen af om der er tale om en overtrædelse af § 155 i straffeloven eller om det er en adfærdsklage, skal disse momenter således betragtes.

Den kritisable adfærd:

Hvis vi starter med at betragte adfærdsklagerne omkring tjenestemisbrug, kan det ses i sagen omkring betjenten, som var inhabil til sagsbehandling³² hvor en politimand valgte at behandle en sag om støj, på trods af, at dennes kone havde været en af klagerne til sagen. Vi befinder os her i den forholdsvis milde ende af adfærdsklagerne.

³² Refereret på side 12

Det samme gælder for de to andre adfærdssager vi betragtede i teori afsnittet, der ligeledes var kritisable. Henholdsvis: "Politimands henvendelse til kvinde"³³ og "Fremvisning af politiskolekort til dørmænd"³⁴

I sagen om fremvisning af politiskolekort til dørmænd, var det kritisabelt, at man i privat anledning havde brugt et kort, der udelukkende skal bruges i tjenesten. Misbruget fremkommer derved i form af, at man i sin private fritid har opsøgt en klub, hvor det på ingen måde er i tjenestelig anledning. Der er altså en snert af § 155 – uberettiget fordel, men dog ikke i så kvalificeret en grad, at det giver anledning til at hverken § 155 eller yderligere kritik har været nødvendigt.

På samme måde var det, i sagen om politimands henvendelse til kvinde. Igen har man ved hjælp af tjenestelige værktøjer brugt sin stilling til opnå noget, inden for sit private liv, uden for tjenesten.

I sagen om det private arrangement³⁵ vurderes det, at der ingen grund er til at politimanden vælger at træde i tjeneste. Han er til et privat arrangement i sin fritid, og eftersom der ikke er nogen grund til at træde i tjeneste, er det kritisabelt. Det hjælper formentligt heller ikke, at gæsten han vælger at udspørge, er fra udlandet og at spørgsmålene har en uheldig klang i forhold til gæstens etniske oprindelse.

I de 4 ovenstående adfærdsklager der kun har givet anledning til "kritik" Derfor må de betragtes som den nederste grænse i forhold til adfærdsklagerne.

Den meget kritisable adfærd:

Den første del af sagen om anvendelse af politilegitimation i privat situation³⁶, kunne minde om de 3 kritisable adfærdssager der ovenfor er betragtet. Vi har en politimand, der i privat anledning, vælger at trække sit politikort, for i denne situation at kunne få en parkeringsplads. Havde politimanden stoppet her, kunne det sandsynligvis have udmøntet sig i blot at have fået "kritik" På samme måde, som man brugte kortet for at kunne komme ind på et diskotek eller for at opsøge en kvinde med blomster. Dog vælger politimanden i denne sag ikke at stoppe her, da han efterfølgende også kontakter kvinden over telefon for at skælde hende ud. Til sammen gør disse episoder derved situationen "meget kritisabel", eftersom der er mere end ét forhold i denne samme situation, hvor politimanden udnytter sin stilling. Man kunne derfor muligvis tænke, at hver enkel af situationerne – trække kortet for en parkeringsplads og kontakte en kvinde privat, for at skælde denne ud over en privat situation, hver for sig kun ville være kritisable. Men fordi de begge to er under den samme disposition bliver de trukket op til at være "meget kritisable".

³³ Refereret på side 12

³⁴ Refereret på side 12

³⁵ Refereret på side 11

³⁶ Refereret på side 12

Herefter har vi sagen, hvor politimanden vælger at benytte sin politilegitimation på en restaurant. Yderligere har denne en uheldig optræden under hele episoden, hvor han optrådte provokerende og aggressivt overfor stedets personale. Foruden dette var han beruset da han forsøgte at presse personalet til at lade ham blive, efter de havde bedt ham om at forlade stedet. Grunden til at man derfor finder sagen ”Meget kritisabelt” leder op til, at han foruden at trække sit politiskilt i et privat øjemed, desuden også har været beruset og haft en uheldig opførsel overfor personalet. Dette ekstra har formenligt været med til at trække episoden op til ikke kun at være kritisabelt.

Politiets særdeles kritisable adfærd

I de to sidste sager nedenfor, der er særdeles kritisable, befinder vi os formenligt tæt på grænsen mellem en § 155 og en adfærdsklage.

I sagen om politimandens hævn mod hundeklubben³⁷, handler det ikke blot om en politimand, der i kampens hede trækker sit kort, for at få en parkeringsplads eller for at få adgang til et diskotek eller en bar. Her handler det i stedet om mere kvalificeret tjenestemisbrug. Politimanden, der er vred over udelukkelsen fra hundeklubben, sammensætter breve, som denne har underskrevet som ”Politimand P – på vegne af politidirektøren” Han skriver også i brevet, at statsadvokaten har modtaget information omkring modtagerens fratagelse af førerbevis, og at de har tiltrådt frakendelse. I sagen her skal det som det først bemærkes, at det sker i rent privat øjemed. Om politimanden kan være med i en hundeklub eller ej, har intet med dennes tjeneste at gøre. Der er ingen tjenstlig anledning. Foruden dette lagde den uafhængige politiklagemyndighed vægt på, at brevenes indhold og karakter ligner hævn eller afpresning, og at det bør være tydeligt for politimanden selv, hvorledes disse breve fremstår for modtageren. Det er tydeligt at man ved at sammensætte brevet på denne måde, uden tvivl har haft til hensigt at benytte tjenestelige midler i et privat sammenhæng. Derfor fandt man sagen særdeles kritisabel.

I sagen om den spirituspåvirkede politimand³⁸, vælger politimanden at trække sit politikort uden for arbejdstiden. Eftersom han var spirituspåvirket, og ikke var i stand til at se, hvad der reelt var sket, var det ikke korrekt at træde i tjeneste på denne måde. Det skal desuden også bemærkes, at den fysiske magt som han valgte at anvende mod drengen, formenligt også har trukket op i politiklagenævnets bedømmelse. Alle elementerne tilsammen – den fysiske magt, beruselsen og at fremvise politilegitimationen i den pågældende situation har samlet gjort

at man har set sagen som særdeles kritisabel.

³⁷ Refereret på side 13

³⁸ Refereret på side 13

Opsamling på Adfærdsklagerne:

I analysen af adfærdsklagerne inden for tjenestemisbrug, ses det tydeligt, at det ofte drejer sig om situationerne, hvor privatlivet og politifolk "i tjenesten" støder sammen. Det er situationerne, hvor man f.eks. vælger at benytte sin politilegitimation, men hvor omstændighederne ikke har talt for at dette har været berettiget eller korrekt. Har der så på samme tid været flere elementer, der har gjort situationen mere opildnet, for eksempelvis beruselse, taler det for, at kritikken fra politiklagemyndigheden bliver mere spids.

Det skal dog bemærkes, at der i de situationer, der her er tale om, ikke har været straffeovertrædelser. Så selvom mange af disse situationer for så vidt angår forsæt, kunne argumenteres for opfyldt, er der ikke tale om situationer, hvor der kan pålægges et strafferetligt ansvar.

5.1.2 Tjenestemisbrug afgjort ved domstolene

§ 155. Misbruger nogen, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, sin stilling til at krænke privates eller det offentliges ret, straffes han med bøde eller fængsel indtil 4 måneder. Sker det for at skaffe sig eller andre uberettiget fordel, kan fængsel indtil 2 år anvendes.

Vi har nu betragtet, hvilke elementer, der har gjort sig gældende i politiklagemyndighedens vurdering af tjenestemisbrug. Dette leder os frem til at analysere, hvilke elementer der har medført, at dommene omkring straffelovens § 155 skiller sig ud fra adfærdssagerne. Vi befinder os nu med dommene, hvor der, i forhold til tjenestemisbruget, er tale om straffelovsovertrædelser. Som tidligere nævnt, skal de subjektive og objektive krav være opfyldt i forhold til straffelovens § 155. I nogle af adfærdssagerne, som netop er gennemgået ovenfor, kunne det ligne, at de subjektive og objektive krav fra § 155 er opfyldt. Derfor bliver vi også nød til at betragte, om der skal være en vis form for "grovhed" eller andre elementer der gør, at straffelovens § 155 finder anvendelse.

I dommen om den aflyttede samtale³⁹, blev tiltalte dømt efter straffelovens § 152⁴⁰ og straffelovens § 155. I denne situation, er stillingen som politimand, blevet brugt som led til en kriminel handling. Der var tale om fortrolige oplysninger, der har været betroet en på grund af stillingen i SØK. Fordi det betragtes, som fortrolige oplysninger der er videregivet, og fordi det ligeledes er oplysninger, der kun har været tilgængelige på grund af ansættelsen, har straffelovens § 155 fundet anvendelse. Der er altså, som der udtales i dommen, tale om at der inden for tjenesten, er sket en krænkelse af det offentlige eller privates ret. Netop grundet dette, er vi ganske tydeligt inden for et område hvor § 155 finder anvendelse. Tiltalte bør, grundet sin stilling vide, at information der kommer til kendskab gennem aflytning, er fortrolig og ikke må videregives privat. På samme tid tilsiger straffelovens § 152, at der er tale om en vis form for kvalificeret brud. Der er ikke, som ved adfærdssagerne, tale om at benytte sit politikort til at komme ind på et diskotek, men om en lovovertrædelse der hænger nøje sammen med ansættelsesforholdet.

I dommen om videregivelser af oplysninger til en mistænkt⁴¹, er tiltalte ligeledes tiltalt for § 152 og § 155. Igen, som i den tidligere dom, er der tale om straffelovens § 152 der omhandler videregivelse af fortrolige oplysninger. Det viser, at anvendelsen af § 155 benyttes, hvis den forbrydelse der er tale om, er begået eller har været mulig på grund af den stilling man besidder. Denne sag kan på mange måder minde om vores foregående sag om "Den aflyttede samtale" dog omtales *fordelen* mere tydeligt i denne sag. Der nævnes, at det er for at skaffe "sig selv eller en anden en uberettiget fordel". Dette viser også, at det ikke er ubetydeligt for

³⁹ Refereret på side 15

⁴⁰ Straffelovsbestemmelse omkring videregivelse af fortrolige oplysninger

⁴¹ Refereret på side 17

§ 155, om der også har været en uberettiget fordel eller vinding.

I dommen om den bekymrede stedfar⁴², er der ikke direkte tale om en straffesag, der er rejst i sammenhæng med straffelovens § 155. Dog prøver tiltalte at påvirke en allerede igangværende straffesag. § 155 skiller sig derfor væsentligt ud fra adfærdssagerne, ved at der her er tale om noget, der direkte påvirker en straffeovertrædelse. Dette må anses som væsentlig mere alvorligt end ved adfærdssagerne.

Dommen om Betjenten på Diskoteket⁴³ er vores nyeste domseksempel på tjenestemisbrug. Her ser vi mere tydeligt, hvorledes retten her lægger vægt på den økonomiske fordel, der kommer til udtryk. At der så på samme tid er tale om hele to forhold, af samme karakter, har også haft betydning.

Man kunne drage visse paralleller til vores adfærdssag, hvor politimanden, der var beruset, trak sin legitimation frem for at få lov til at blive – også på en offentlig beværtning. Dog er den økonomiske fordel mere tydelig her, samt at der som tidligere nævnt er tale om flere forhold. Som der også nævnes i dommen, er der her tale om en vis grovhed – En form for mere kvalificeret tjenestemisbrug. Desuden ser vi her, hvorledes retten har betragtet, om der har været tale om en spøg eller kådhed. Dette viser os, at retten forholder sig til, om disse elementer eventuelt indgår i sagen, når det gælder straffelovens § 155.

5.2 Søgning i register

Da vi både har adfærdssager og straffesager, der omhandler søgning i register, har vi valgt at betragte dem særskilt i forhold til de andre sager. Dette betyder ikke, at de elementer der tidligere er betragtet i forhold til § 155 og adfærdssagerne, ikke også gør sig gældende i disse sager.

I adfærdssagen fra 2013, omkring privat søgning i register⁴⁴ fandt politiklagemyndigheden det kritisabelt, at politimanden havde brugt registeret til at søge på en familie, i forbindelse med en samværssag. Referatet i årsrapporten nævner ikke yderligere oplysninger, og vi må derfor forholde os til de oplysninger der her er givet.

I den forholdsvis nye dom fra 2015, omkring opslag i kriminalregister på søn⁴⁵, har vi en sag, der på mange områder kunne ligne den ovenstående adfærdssag. Her lyder tiltalen på overtrædelse af straffelovens § 155 ved at tilskynde en kollega til at søge i kriminalregisteret. Det interessante i denne afgørelse er, at tiltalte blev frifundet for § 155, da han kunne begrunde, at han havde rimelig grund til at tro, at sønnen som han søgte efter var efterlyst i en ukendt politikreds. Det skal bemærkes, at samme begrundelse jo ikke har kunne

⁴² Refereret på side 18

⁴³ Refereret på side 19

⁴⁴ Refereret på side 12

⁴⁵ Refereret på side 16

anvendes på sønnens ven. Dog kom retten frem til, at det ikke var af så grov en karakter, at straffelovens § 155 skulle finde anvendelse.

Som udgangspunkt viser afgørelse os, at opslag i registre, der ikke kan begrundes i tjenestelig anledning, kan komme til at falde under straffelovens § 155. Der er så muligvis elementer, der kan tale for og imod. For eksempel anvendes der i dommen "opslag i kriminalregister på søn" argumentationen, at forseelsen ikke er af tilstrækkelig grov karakter til at falde ind under straffelovens § 155.

I adfærdsklagen omhandlende privat søgning i register, nævnes der ikke yderligere omstændigheder, der taler for eller imod bedømmelsen. Dog skal det bemærkes at adfærdssagen er fra 2013 og derved af ældre karakter end vores dom, som vi netop har betragtet.

Dette kunne antyde, at opslag i registre skal holdes op mod sagens faktiske omstændigheder og derfra vurderes konkret. Der må derfor være tale om en vis bagatelgrænse. Dette betyder dog bestemt ikke, at § 155 ikke kan finde anvendelse ved opslag i register, men at man bliver nødt til at betragte sagen, for at se, hvilke elementer der taler for og imod.

Men som udgangspunkt er det tydeligt, at de registrere som politiet har særlig adgang til, ikke må benyttes til private formål. Omstændighederne kan dernæst tale for og imod, om det kan bedømmes efter straffelovens § 155 eller ej.

6. Magtanvendelse

I dette afsnit vil vi gennemgå den reelle magtanvendelse, som politiet har hjemmel til at anvende. Dette efterfulgt af en gennemgang af behandlede klager, omhandlende magtanvendelse, fra Den Uafhængige Politiklagemyndighed. Efterfølgende vil det blive gennemgået, hvornår politiets anvendelse af magt ikke længere er lovlig, men bliver en strafbar handling.

For politiet gælder en række regler for anvendelse af magtmidler. Der er tale om midler, der for den almindelige borger kan være strafbare, men som under de rette omstændigheder, er legaliserede til politiets brug⁴⁶. Disse midler kan betragtes som hjælpemidler til gennemførelse af indgreb.

I Politilovens § 15 findes lovhjemlen til politiets magtanvendelse. Denne bestemmelse beskriver, i hvilke situationer, at magtanvendelse må anvendes.

Bestemmelsens stk. 1: Magten må anvendes med henblik på at afværge eller forebygge fare mod den offentlige fred og orden eller fare på enkeltpersoner eller den offentliges sikkerhed.

Stk.2: beskriver at magten må benyttes ved kontrol af om personer bærer våben.

Stk3: Hvis det er med henblik på at bringe strafbar virksomhed til ophør eller i forbindelse med efterforskning.

Stk.4: Må benyttes som led i bistand til en anden myndighed.

Stk.5: Ved kontrol og opsynsopgaver.

Stk.6: Hvis det er med henblik på at kontrollere om en svag gruppe befinder sig i fare.

Herunder syge, børn, berusede eller anden hjælpeløs person.⁴⁷

I klagesager, der omhandler magtanvendelse, skal det vurderes, hvorvidt magtanvendelsen har været korrekt i den pågældende situation. Anvendes der eksempelvis peberspray mod en borger, kan situationen være således, at der ikke er grund til at udtale kritik, hvis omstændighederne har talt for, at anvendelsen af peberspray har været berettiget.

Det vil være de reelle indgrebsmidler, som politiet benytter, der vil blive påklaget til politiklagemyndigheden. Uanset hvilket middel, politiet anvender, er der nogle betingelser skal være opfyldt. Disse krav er også særligt udpenslet i flere af bestemmelserne omkring magtanvendelse.

Udover lovhjemmel, at der andre krav, der også skal være opfyldt, for at anvende magt. Disse krav er proportionalitet, saglighed, nødvendighed og at det mindst indgribende og

⁴⁶ Politiret, Ib Henricson, s. 155

⁴⁷ Politilovens § 15

tilstrækkelige middel skal anvendes. Eftersom disse principper skal betragtes ved enhver form for anvendelse af magt, vil de straks nedenfor blive gennemgået enkeltvis.

6.1 Principper for magtanvendelse

Principperne for politiets anvendelse af magtmidler skal findes i politilovens § 16. Denne bestemmelse sætter grænsen for anvendelsen af magt og beskriver de krav, der skal være opfyldt, for at magt kan anvendes i situationen.

Proportionalitet

“Indgrebet må ikke stå i misforhold til det mål der skal forfølges”⁴⁸ Dette er et overordnet, forvaltningsretligt princip, som politiet skal følge. Så på trods af, at andre krav for at gennemføre en foranstaltning er opfyldt, kan proportionalitetskravet sætte en stopper for det, hvis indgrebet står i misforhold til det mål man ønsker at opnå.⁴⁹ Sagt på en anden måde, må der i henhold til proportionalitetsprincippet “ikke skydes gråspurve med kanoner”. Kravet om proportionalitet er uddybet i reglerne for anvendelsen af gas, skydevåben, stav og hunde.⁵⁰

Skånsomhed

Princippet om skånsomhed lyder således, at magtanvendelsen skal være så skånsomt som muligt og eventuelle skader skal begrænses til et minimum⁵¹. Selve udøvelsen af magten, skal også betragtes ud fra disse principper.

Nødvendighed og forsvarlighed

Det valgte indgreb skal være nødvendigt og forsvarligt, for at nå det ønskede mål. Kravet om nødvendighed, er afgørende for politiets brug af midler. Dette betyder eksempelvis, at man under en anholdelse skal vurdere, om det middel man anvender for at gennemføre anholdelsen, er nødvendigt i den konkrete situation.⁵² Dette ses blandt andet i en dom om en psykisk forstyrret mand, som blev indsat i detentionen og efterfølgende tilset af en læge. Lægen skønnede, at en tvangsindlæggelse var begrundet. Manden gik herefter med til en frivillig indlæggelse. Da Manden blev udskrevet, forlangte han erstatning af politiet for ulovlig frihedsberøvelse. Retten fandt, at ud fra en nødretlig betragtning, var det nødvendigt at frihedsberøve manden, under hensyn til, at det ikke ville være forsvarligt at overlade ham til sig selv. Derfor var frihedsberøvelsen berettiget.⁵³ Men her skal det bemærkes, at også varigheden af frihedsberøvelsen skal betragtes. Det er ikke kun selve indgrebet der er underlagt nødvendighedsbegrebet, men også længden indgrebet. Indsættelse i detention skal kun opretholdes i det nødvendige tidsrum.

⁴⁸ Politiret, Ib Henricson, s. 211

⁴⁹ Politiret, Ib Henricson, s.211

⁵⁰ Politiret, Ib Henricson, s. 222

⁵¹ Politiret, Ib Henricson, s. 220.

⁵² Politiret, Ib Henricson, s. 209

⁵³ U.1979.660V

Denne form for nødvendighed, og herunder forsvarlighed, skal også betragtes ved magtanvendelse. Dette betyder, at hvis en opgave kan løses ved hjælp af fysisk magt, skal der ikke benyttes våben, såfremt betingelsernes for at anvendes dette, ikke er tilstede.

Mindst indgribende middel:

Politiet skal anvende det mindst indgribende middel. Dog skal midlet også være tilstrækkeligt, for at kunne opnå det ønskede mål. Det vil ofte være en afvejning politiet skal foretage, i den konkrete situation⁵⁴. I vurderingen skal det ligeledes indgå hvad der kan medføre mindst skade både på borgeren og på politiet⁵⁵

6.2 De enkelte magtmidler

Magtmidler der kan anvendes, opdeles i de autoriserede, herunder de enkelte magtmidler som gennemgås nedenfor, og de ikke autoriserede. Dette betyder, at politiet som hovedregel skal anvende de autoriserede midler, men at de ikke autoriserede muligvis kan retfærdiggøres ved de konkrete situationer som f.eks. ved nødværge.⁵⁶ Nødværgehandlingen kræver dernæst efter politilovens § 16, at den er nødvendig og forsvarlig. Dette gennemgås i et selvstændigt afsnit nedenfor.

Ib Henricson beskriver anvendelsen af magtmidlerne som et *magtbarometer*⁵⁷. De lovregulerede regler for anvendelsen af de enkelte midler, er udtømmende, men i hvilken rækkefølge de bør anvendes, er dog stadig op til en konkret vurdering i situationen. Man kan beskrive magtbarometret som en retningslinje. *Overtalelsens magt* ses som det mindste middel, herefter følgende i rækkefølge efter grad: *fysisk magt, håndjern, brug af tjenestehund, tåregas og politistav*.⁵⁸ *Pistol* er altid det mest indgribende middel, og må kun anvendes, hvis angrebet er farligt og rettet mod en person. Dernæst skal der ved pistol altid foretages en proportionalitetsvurdering, selvom farlighedsbetingelsen er opfyldt. Nedenfor beskrives betingelserne for anvendelse af de enkelte midler. Disse gennemgås efter rækkefølgen i magtbarometret.

Næst efter overtalelsens magt, vil politiets fysiske magt ofte være det mindst indgribende middel, at benytte overfor en borger. Dette kan eksempelvis være situationer, hvor politiet har taget fast i en person eller skubbet vedkommende. Det kan også være førergreb,

⁵⁴ Politiret, Ib Henricson, s.210

⁵⁵ Politiret, Ib Henricson, s. 220

⁵⁶ Politiret, Ib Henricson, s. 236

⁵⁷ Politiret, Ib Henricson, s 237

⁵⁸ Politiret, Ib Henricson, s. 237

bortbæring og benlås.⁵⁹ Den fysiske magt er ikke nærmere reguleret, og man må derfor betragte den generelle bestemmelse og principperne i politilovens § 16.⁶⁰

Gas må anvendes for at afværge angreb på ejendom eller på person. Dette angreb skal være påbegyndt og overhængende, samt der skal være overhængene fare i øvrigt, for personers liv eller helbred. Gas må også anvendes til gennemførelse af tjenestehandling, hvor der gøres aktiv modstand. Udover borgeren kun passiv modstand, må gas også anvendes, hvis handlingen skønnes til at være uopsættelig, samt at mindre indgribende middel ikke er tilstrækkeligt. Desuden skal der tilkendes gives først, at der anvendes gas⁶¹. Disse betingelser ses løbende nedenfor, som de gennemgående krav i anvendelse af de enkelte midler. Det der adskiller dem, er at hjemlen findes i forskellige bestemmelser i politiloven og magtbekendtgørelsen.

Som det første, skal der ved anvendelse af hund tilkendes gives for vedkommende forinden anvendelse, hvis dette er muligt⁶². Dernæst er det de samme regler der gælder, som ved anvendelse af stav, da der ses i bestemmelserne, at disse 2 magtmidler sidestilles med hinanden, se nedenfor ved beskrivelsen af anvendelse af stav. Dernæst står der i magtbekendtgørelsen, at hunde skal anvendes med besindighed, med varsomhed, og med størst mulig skånsomhed. Og at anvendelsen skal ophøre straks efter, at påbuddet er efterkommet.⁶³

Kravene for at anvende peberspray, skal sidestilles med kravene der gælder for brugen af stav og hund⁶⁴. Betingelserne er herefter derfor de samme, men hjemlen finder sted i andre bestemmelser. Der må derfor anvendes peberspray, for at afværge angreb på person, dette kan være påbegyndt og overhængende, samt overhængene for personers liv eller helbred. Peberspray må også anvendes til gennemførelse af tjenestehandling, hvor der gøres aktiv modstand. Udover borgeren kun passiv modstand, må peberspray også anvendes, hvis handlingen i situationen vurderes til at være uopsættelig, samt at mindre indgribende middel ikke er tilstrækkeligt.⁶⁵

Anvendelse af stav som magtmiddel, reguleres af politilovens § 18 og magtbekendtgørelsens §§ 10-14. Stav bliver beskrevet som et kvalificeret magtmiddel, som kan give alvorlige skader, alt efter anvendelse⁶⁶. Før stav anvendes, skal det om muligt, oplyses til den eller de

⁵⁹ Politiret, Ib Henricson, s.269.

⁶⁰ I Dommen RB. 2000.117: Blev en mand anholdt efter et slagsmål. Manden blev lagt førergreb, hvoraf mandens arm brækkede. Statsadvokaten kom frem til at førergrebet var berettiget i den pågældende situation og der var derfor ikke grundlag for kritik. Desuden var risikoen for brud ved førergreb ikke nævnt i det hæfte politiet benyttede ved undervisning for selvforsvar og teknikker

⁶¹ Politiloven §20

⁶² Politilovens § 19, stk. 2

⁶³ Magtbekendtgørelsen § 17

⁶⁴ Politiret, Ib Henricson, s. 268

⁶⁵ Magtbekendtgørelsen § 25 a.

⁶⁶ Politiret, Ib Henricson, s. s257

personer, som magten skal udøves overfor. Der skal være mulighed for, at disse kan undgå anvendelse af stav, hvis de i stedet efterkommer politiets anvisninger. Stav må anvendes til at afværge påbegyndt eller overhængene angreb på både person og ejendom. Som ved reglerne om peberspray, må stav anvendes til gennemførelse af tjenestehandling, hvor der gøres aktiv modstand. Udøver borgeren kun passiv modstand, må stav også anvendes, hvis mindre indgribende middel ikke er mulig til gennemførelse, samt hvis handlingen skønnes til at være uopsættelig⁶⁷

Brugen af skydevåben anses som det absolut mest indgribende og farlige middel. Dette er reguleret i politilovens § 17. Det lyder efter bestemmelse, de almindelige betingelser, som nævnt ovenfor, samt at skydevåben kun må anvendes ved nødværge for at afværge et *farligt* angreb på personer. Der er desuden et skærpet krav om proportionalitet for at anvende skydevåbenet.

⁶⁷ Politilovens § 18.

6.3 Nødværge

Nødværge er en naturlig betragtning i forbindelse med politiets magtanvendelse. Anvendelse af de legaliserede magtmidler, vil ofte være begrundet i nødværge, og vi vil derfor gennemgå reglerne for politiets anvendelse af nødværge i dette afsnit.

Som nævnt ovenfor i afsnittet om de enkelte magtmidler, skal visse krav være opfyldt, alt efter hvilke magtmidler der anvendes. Bruges Pistol, stav, hund og gas, skal betingelsernes i politilovens § 17-20 betragtes⁶⁸. Ved anvendelse af andre magtmidler, skal de generelle principper i politilovens § 16 betragtes. Det vil sige, at ved anvendelse af magt i en nødværgehandling, skal principperne om eksempelvis nødvendighed og forsvarlighed betragtes. Det er derudover et krav, at nødværgehandlingen foretages, for at afværge et angreb, som er rettet mod den politiretlige beskyttelsesinteresse. Omfattet af den politiretlige beskyttelsesinteresse er både politimanden selv, samt omgivelserne. Dette angreb skal desuden være uretmæssigt, samt påbegyndt eller overhængende⁶⁹. Særligt for politiet gælder, at den tidsmæssige horisont rækker længere, når der er tale om angreb som kan modsvares med nødværge. Nødværge skal stadig være *tidsmæssig nødvendig*, men der kan legalt reageres på et fjernere angreb, det skal blot være et konkret og *sikkert forekommende* angreb.⁷⁰

I situationer, hvor der er spørgsmål om strafansvar, og hvor nødværgehandlingens legalitet skal vurderes, kan straffelovens § 13 anvendes:

stk. 1. Handlinger foretagne i nødværge er straffri, for så vidt de har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

stk. 2. Overskrider nogen grænserne for lovligt nødværge, bliver han dog straffri, hvis overskridelsen er rimeligt begrundet i den ved angrebet fremkaldte skræk eller ophidselse.

stk. 3. Tilsvarende regler finder anvendelse på handlinger, som er nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt, iværksætte en lovlig pågribelse eller hindre en fanges eller tvangsbragt persons rømning.

I stk. 1 indgår principperne om nødvendighed, mindste middel og proportionalitet, ligeledes som i politilovens § 16, om betingelserne for magtanvendelse. Men i denne bestemmelse skal *angriberens person* direkte indgå i vurderingen. Det vil være en konkret vurdering i den enkelte situation, hvordan der skal reageres på et angreb. Det er ikke kun karakteren af angrebet der har betydning, men også selve personen der foretager det. Ib Henricson

⁶⁸ Se ovenfor i afsnittet "De enkelte magtmidler"

⁶⁹ Politiret, Ib Henricson, s. 224

⁷⁰ Politiret, Ib Henricson, s. 225

bruger udtrykket, *mental habitus*, om det, som man skal betragte ved angriberen⁷¹. Er det et barn, en mentalt handicappet eller andet? Årsagen til, at dette skal betragtes, er at angriberens dømmekraft kan have indflydelse på reaktionen på nødværgeangrebet. Det er politiets opgave at sørge for, at situationen ikke forværres, og dette kræver netop en vurdering af angriberens person.⁷²

I Stk. 2 er bestemmelsen om straffrihed, på trods af, at der er reageret ud over, hvad der er legaliseret efter vurdering af principperne. Dette kræver, at handlingen er foretaget på grundlag af skræk eller ophidselse som kan begrundes i angrebet.

En anden vigtig ting, som der skal betragtes ved nødværge er, om der er udeforstående der kommer i risiko. Dette kaldes også forsvarlighedsvurderingen. Denne vurdering skal også foretages efter politilovens § 16. Det kan eksempelvis være nødvendigt at anvende gas i en situation, hvor en gerningsmand skal pågribes, men alligevel kan omgivelserne tale imod, at dette anvendes, hvis en række udeforstående vil blive ramt, uden at have haft muligheden for at undgå dette.⁷³ Det vil altid være en konkret vurdering, alt efter hvad beskyttelsesinteressen kræver.

⁷¹ Politiret, Ib Henricson, s. 227

⁷² Politiret, Ib Henricson, s. 227

⁷³ Politiret, Ib Henricson, s. 233: *Hvis Politiet ønsker at opløse en demonstration med stav, må den gamle dame, der er kommet for at aflevere boller til hendes demonstrerende søn, også tåle slag.*

6.4 Adfærdssager omhandlende magtanvendelse

I det følgende findes en række eksempler på klager over politiets adfærd, i form af magtanvendelse. Sagerne er opdelt efter, hvilken form for kritik politiklagemyndigheden har udtalt. I de første sager, er der ikke fundet grundlag for at udtale kritik. I de næste er der udtalt, at adfærden var kritisabel. Derefter er der afgørelser med meget kritisabel adfærd og som det sidste, findes der 2 afgørelser, om magtanvendelse, som har været særdeles kritisabel.

Brækket arm ved anholdelse

DUP-2013-331-0899

I en sag, hvor 2 politibetjente forsøgte at anholde en modvillig borger, som forsøgte at sparke og overfalde betjentene med skaller, og i den forbindelse brækkede sin arm, fandt politiklagemyndigheden ikke, at der var anvendt mere magt end nødvendigt.

Faldet på cykel

DUP-2013-331-1205

I en anden sag, hvor en ældre dame kom til skade på albuen, vurderede politiklagemyndigheden, at der ikke var grundlag for kritik af politibetjentens adfærd. Damen havde ikke fulgt betjentens anvisninger om, ikke at cykle ind på et afspærret område, og var ved et uheld faldet, da betjenten ville holde hende tilbage.

Peberspray i detentionen

DUP-2014-331-1479

Efter at en kvinde var blevet anholdt og anbragt i detentionen, fik hun peberspray. Pebersprayen blev anvendt på den begrundelse, at hun var påvirket, psykisk ustabil og at politiet skønnede, at hun var til fare for sig selv. Kvinden skulle gennem en sikkerhedsvisitation og var på grund af den modstand hun udøvede, allerede lagt i håndjern. Det blev skønnet i situationen, at det var uforsvarligt at udøve mere fysisk magt mod kvinden, og det blev besluttet at anvende peberspray. Kvinden fik først advarsler inden anvendelsen. Politiklagemyndigheden vurderede, at der ikke var grundlag for at udtale kritik, da kvinden ikke var under fuld kontrol ved anvendelsen af peberspray, samt at det var en nødvendighed at sikkerhedsvisitere hende, for at undgå at hun forvoldte skade på sig selv.

Peberspray mod knallertfører

DUP-2012-331-0383

Politiklagemyndigheden fandt det heller ikke nødvendigt, at udtale kritik i en sag, hvor en motorcykelbetjent anvendte peberspray i en eftersættelse af en 16-årig knallertfører. Betjenten havde ikke sigtet efter ansigtet, men politiklagemyndigheden udtalte, at anvendelse af peberspray i en sådan situation var uhensigtsmæssig. Peberspray var derfor

ikke et egnet magtmiddel når knallerten kom kørende i høj fart. Disciplinært blev sagen afgjort med en tjenstlig samtale.

Atemi tryk i detentionen

DUP-2014-331-1656

Politibetjente forsøgte at visitere en urolig og voldsom borger i detentionen, da den ene betjent fandt det nødvendigt, at give borgeren et atemi tryk. Betjenten begrundede det med, at borgeren lagde an til at spytte mod politibetjentene. Politiklagemyndigheden fandt ikke, at principperne for at anvende magt var opfyldt, blandt andet kravet om nødvendighed og forsvarlighed og at midlerne skal stå i rimelig forhold til beskyttelsesinteressen. Politiklagemyndigheden fandt adfærden kritisabel.

Gentagne slag med stav

DUP-2014-331-1753

I en anden sag, som omhandlede bortvisning af 2 Rumænere, havde én af dem modtaget 3 slag med politistaven. 2. og 3. slag vurderede politiklagemyndigheden til ikke at være nødvendig og forsvarlig i denne situation, da Rumæneren efter 1. slag kun gjorde en beskeden modstand. Politimandens adfærd var derfor kritisabel.

Atemi tryk mod anholdt i håndjern

DUP-2012-331-0630

Politiet blev anmeldt for vold og der blev klaget over deres adfærd, i en sag om magtanvendelse i form af atemi tryk. Hændelsesforløbet var således, at borgeren var blevet anholdt for overtrædelse af ordensbekendtgørelsen og kørt til politistationen iført håndjern. Han havde i den forbindelse været ekstremt højrøstet og aggressiv. Efter at han flere gange var blevet bedt om at forholde sig i ro, uden at efterkomme det, pressede den ene politimand den anholdtes hoved tilbage i sædet og gav borgeren et atemi tryk. Politiklagemyndigheden udtalte, at der var tilstrækkelig kontrol over den anholdte og at de efter omstændighederne ikke var berettiget til at anvende magt i dette omfang. Derfor var adfærden kritisabel. Disciplinært blev sagen afgjort med en advarsel.

Peberspray og atemi tryk unødvendigt

DUP-2012-331-0539

En person var blevet anholdt i forbindelse med et slagsmål. Politiklagemyndigheden fandt politiets magtanvendelse i form af peberspray og atemi tryk unødvendig og adfærden dermed kritisabel, da personen var under kontrol, samt at der var flere betjente og dørmænd på stedet.

Ophidset borger brækkede armen

DUP-2013-331-0931

En civil betjent havde parkeret i et nabolag, da han var i gang med en observationsopgave. En ældre borger rettede henvendelse til betjenten, da han ville have af vide, hvem han var

og bedte betjenten om at forlade stedet. Betjenten ville først undgå at afsløre, at han var fra politiet. Da borgeren blev ophidset og slog eller sparkede til bilen, trådte betjenten ud af bilen, med den hensigt, at forklare borgeren, at han var i et ærinde som politibetjent. Men inden da, kom borgeren med et udfald mod betjenten, som derfor tog et håndledsgreb på borgeren, som deraf brækkede armen flere steder. Politiklagemyndigheden udtalte, at det var kritisabelt, at betjenten tog så hårdt fat i den ældre borger, før mindre indgribende midler var forsøgt.

Hårdhændet anholdelse af ældre, provokerende borger

DUP-2012-331-0075

En anholdelse blev fundet uberettiget og unødvendig hårdhændet, i en situation, hvor politiet ønskede at få oplyst identiteten af en ældre, beruset borger, som var passager i egen bil. Borgeren ønskede ikke at oplyse navn, og blev trukket ud af bilen og iført håndjern, under trusler om anvendelse af peberspray. Politiklagemyndigheden tillagde det formildende omstændigheder, at borgeren havde opført sig provokerende, men fandt ikke anholdelsen påkrævet, da de kunnet få oplyst identiteten via bilens oplysninger. Klagesagen blev afgjort som kritisabel adfærd.

Uberettiget tilbageholdelse af kvinde med magt

DUP-2014-331-1673

En kvinde ønskede at forlade politistationen, efter hun havde rettet henvendelse for at anmelde et strafbart forhold. Forløbet var herefter, at en politimand tilbageholdt kvinden med magt, da han ønskede at afhøre hendes søn, som var under 18 år, med hendes tilstedeværelse. At politiklagemyndigheden udtalte at adfærden var meget kritisabel, var på baggrund af, at hverken tilbageholdelse eller anholdelse af kvinden var berettiget.

Unødvendig magtanvendelse i trafikken

DUP-2012-331-0557

En politimands magtanvendelse blev af Politiklagemyndigheden vurderet til at være meget kritisabel, i forbindelse med, at en borger blev standset i trafikken. Politimanden havde kastet borgeren voldsomt ned på asfalten. Magtanvendelsen blev beskrevet som unødvendig.

Gentagen adfærd mod rolig borger

DUP-2013-331-1104

En politimand havde over 2 omgange udøvet magt overfor en borger, som politimyndigheden beskrev som værende rolig og ikke udfarende eller aggressiv. I første omgang havde betjenten taget fat i borgers kæbe og presset ham op mod en mur i ca. 1 minut. Dette var meget kritisabel. I næste situation havde betjenten taget fat i borgerens jakke, vendt ham rundt og skubbet ham op af en mur 2 gange. Den sidste episode var kritisabel, men begge magtanvendelser blev efter en samlet vurdering beskrevet som meget kritisabel.

Betjents brug af peberspray ind i bil

DUP-2015-331-2239

En politibetjent standsede en personbil for en færdselsovertrædelse. Ved henvendelse til personbilens fører, havde politibetjenten trukket pebersprayen. Betjenten havde herefter givet anvisninger om, at borgeren skulle forholde sig i ro, og det var betjentens opfattelse, at borgeren ikke fulgte disse anvisninger. Betjenten sprøjtede derfor peberspray ind i bilen, hvor der befandt sig flere personer, heriblandt et mindre barn. Politiklagemyndigheden fandt det derfor meget kritisabelt, at betjenten havde anvendt pebersprayen under disse forhold, samt at dette var i strid med reglerne om anvendelse af peberspray. Der blev også lagt vægt på ved udtalelsen, at der var tale om en færdselsforseelse, og ikke en situation, hvor der ved hjælp af peberspray skulle afværges et påbegyndt eller overhængende angreb på betjenten.

Cykelrytter blev væltet af betjent

DUP-2013-316-0220

En sag om en væltet cykelrytter, blev først ført ved retten, som en § 244⁷⁴, men politimanden blev frifundet. Handlingsforløbet var således, at politimanden ønskede at standse cykelrytteren, som var i høj fart, på grund af færdselsovertrædelser. Politimanden greb fat i, eller ramte cykelrytteren som derved væltede hårdt. Dette fandt politiklagemyndigheden særdeles kritisabelt. Politimanden fik derudover en disciplinær irettesættelse.

Unødvendig magt overfor kvinde i flugtforsøg

DUP-2014-331-1495

En kvinde forsøgte over to gange at undslippe politiet, efter hun var anholdt og iført håndjern med hænderne på ryggen. I kvindens første forsøg på at undslippe, greb politibetjenten fat i kvindens hår. I næste forsøg tildelte politimanden kvinden et atemi tryk, som forårsagede delvis lammelse i højre side af ansigtet i flere måneder. Politiklagemyndigheden udtalte, at magtanvendelsen var unødvendigt hårdhændet og særdeles kritisabel. Kvinden var anholdt for en mindre forseelse, og var ikke truende eller voldelig, blot støjende og modvillig. Desuden var kvinden spinkel af bygning og der var 4 betjente til stede.

⁷⁴ Denne byretsafgørelse findes refereret i afsnittet 'Fra magtanvendelse til strafbar handling' på side X

6.5 Hvad er vold?

Vi har ovenfor gennemgået politiets legaliserede anvendelse af magt. Men for at kunne belyse hvor grænsen går, fra magtanvendelse til vold, må vi se nærmere på, hvad der kan karakteriseres som vold. Vi vil herunder gennemgå, hvilke handlinger der kan karakteriseres som strafbare og hvilke der falder ind under bagatelgrænsen. De handlinger som ikke er strafbare for den almindelige borger, er heller ikke strafbare for politiet, men hvornår går politiets magtanvendelse for vidt, og derfor skal behandles som en strafbar handling? Sidstnævnte vil vi behandle i analysedelen.

Vold er i strafferetlig henseende beskrevet som legemsangreb, og disse bestemmelser findes i §§ 244-249 i straffeloven. Ganske kort og overordnet om bestemmelserne kan forklares, at § 244 er den almindelige voldsbestemmelse, som omhandler ordinær vold. § 245 er særlig grov vold. § 245a er straffebestemmelsen om kvindelig omskæring. §§ 246 og 247 indeholder begge strafskærpsregler, hvis volden har været af en så særlig grov karakter, eller at der er tale om gentagelsestilfælde. § 248 indeholder mulighed for bortfald af straf, ved vold under slagsmål og gengæld. Som det sidste, kan der pålægges straf efter § 249, hvis der uagtsomt er sket skade på legeme eller helbred.

Vi vil i denne sammenhæng forholde os til, hvad gerningsindholdet i §§ 244 og 245 omfatter. Det subjektive krav til, at kunne pålægge straf efter bestemmelsen, er at der er forsæt til handlingen hos gerningspersonen. Foretages en legemsbeskadigelse ved uagtsomhed, kan der ikke straffes efter 244 og 245.

At noget er et legemsangreb betyder, at bestemmelser er begrænset til angreb på selve legemet. Påvirkning af psyke eller krænkelse af ære eller blufærdighed er ikke omfattet af bestemmelserne. Det skal være noget fysisk, herunder også fremkaldelse af bevidstløshed, udsættelse for stærk varme, kulde, røg, stinkbomber, tåregas spray mm. Der er ikke krav om, at der skal være fremkaldt smerter. Som eksempler kan nævnes, at afklipping af hår samt servering af hashkage, hvor personer ikke kendte til indholdet, falder ind under gerningsindholdet i § 244. De handlinger, som ikke er omfattet af gerningsindholdet i bestemmelserne, og som derfor ikke kan straffes, er de bagatelagtige forulempelser. Dette kan være let kilden, tjat, små puf og skub.⁷⁵

Omfattet af bestemmelsen om almindelig vold i § 244 er handlinger som spyt i ansigtet, at overhælde en person med vand, sugemærker, kage i ansigtet, bid, benspænd, spark, slag, skaller, slag eller kast med genstande kan, efter deres karakter, også være omfattet af denne bestemmelse. Det er hensigten med bestemmelsen, at den skal omfatte alle ordinære, sædvanligt forekommende voldshandlinger.⁷⁶

⁷⁵ Kommenteret Straffelov, Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, s. 381-382

⁷⁶ Kommenteret Straffelov, Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, s. 381-382

I bestemmelsen om grov vold i § 245 er det centrale farligheden af angrebet, og ikke hvilken skade det har medført. Handlinger, som er omfattet af denne bestemmelse, kan eksempelvis være slag med tunge redskaber som knojern, hammer, økse, jernstang, skydevåben og anvendelse af biler til angrebet. Brug af mindre farlige redskaber kan også være omfattet af denne bestemmelse, hvis angrebene er rettet mod særligt sårbare områder.⁷⁷

Hvis angrebet er foretaget som led i retshåndhævelse, kan det være legitimeret. Herunder politiets magtanvendelse, som nævnt ovenfor, men også i andre situationer, eksempelvis hvis en lærer tager hårdt fat i en elev. Også andre situationer kan legitimere vold, herunder at handlingen kan være straffri, hvis der foreligger et samtykke fra modparten. Stiltiende samtykke findes ved forskellige sportsgrene, herunder boksning, brydning og lignende aktiviteter med fysisk kontakt. Mindre grove voldshandlinger kan også legitimeres, ved for eksempel fodbold og håndbold, hvis de foretages i kampens hede. Handlingen kan også legitimeres ved dens formål, hvis de er lægeligt begrundede. Til sidst nævnes de almindelige regler om nødværge og nødret, som naturligvis er gældende.⁷⁸

Sammenfattende kan nævnes, at hvis en handling ikke er legitimeret ved retshåndhævelse, samtykke, stiltiende samtykke ved sportsudøvelse eller ved dens formål, er bagatelgrænsen til den strafbare handling, lav. Men uanset hvor lav den er, kræver det, at der subjektivt er forsæt til handlingen, og at dette kan bevises

⁷⁷ Kommenteret Straffelov, Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, s. 387-388

⁷⁸ Kommenteret Straffelov, Vagn Greve, Poul Dahl Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, s. 384-385

6.6 Fra magtanvendelse til strafbar handling

I det følgende vil vi gennemgå nogle domme, hvor politiansatte er blevet tiltalt for strafbare forhold omhandlende vold. Vi vil efterfølgende i analysen anvende disse domme.

Politimands vold mod anholdt i detentionen

U.1994.717/1

Tiltalen

Den 41-årige polititjenestemand, som var tidligere ustraffet, blev tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 244, jf. § 154. (U.1994.717/1)

Sagens oplysninger

Vidnerne A og B' forklaringer: A og B på henholdsvis 16 år og 15 år, var blevet anholdt og anbragt i detentionen for brugstyveri af tiltaltes bil. Da tiltalte mødte til tjeneste som politimand, henvendte han sig til først A og dernæst B i detentionen. Tiltalte rev A ned fra briksen og gav ham et knytnæveslag på skulderen. Derefter tog han fat i As trøje, og ruskede ham gentagne gange mens han skældte ham ud for tyveriet af bilen. Dernæst fortsatte tiltalte til det rum, hvor B var anbragt, og sparkede ham på benet, rev ham i håret og slog hans nakke ind i væggen.

Afgørelsen

I byretten blev tiltalte frifundet for vold mod B. Men blev idømt 14 dages fængsel for vold mod A. Dommerne fandt det tilstrækkeligt bevist, at tiltalte befandt sig i detentionen hos A, uden *tjenstlig anledning*. Samt at han ruskede A så hans trøje blev ødelagt og skældte ham ud.

I landsretten blev det også lagt til grund, at tiltalte ikke havde noget tjenstligt at gøre i detentionen, da han opsøgte A og B. Han havde desuden ingen aftale med vagthavende i detentionen. Landsretten tiltrådte også As forklaring om, at tiltalte rev ham ned på cementgulvet og ruskede ham. Bs forklaring i retten var betænkelig og hændelsen fandtes derfor ikke bevist. Tiltalte blev derfor også her frifundet for vold mod B.

Tiltalte blev dømt skyldig i § 244 og § 154. Han blev ikke dømt for overtrædelse af § 155, på trods af, at det måtte antages at han befandt sig uberettiget i detentionen. Straffen blev forhøjet til 30 dage. Der blev ved strafudmåling lagt vægt på, *at volden var af mindre grov beskaffenhed, samt at den blev begået mod en 16 årig ung mand af en politimand, som ikke havde nogen tjenstlig anledning til at henvende sig i detentionen.*

Knallertføreren med det blå øje

U.1979.896H

Tiltalen

Tiltale for overtrædelse af straffelovens § 244 stk. 4, jf. § 154, overfald under udførelse af offentlig tjeneste, for at med hånden tildele et slag i ansigtet på en knallertfører, som han havde standset i tjenesten, og som deraf fik et blå øje.

Sagens oplysninger

Tiltalte havde om aftenen kørt patruljekørsel med en kollega. I den forbindelse havde de eftersat en knallert, som kørte med op til 50-70 km/t. Det havde været en længere eftersættelse, og undervejs havde knallerten ramt bilen, inden den blev stoppet på en villavej. En række vidner forklarede hændelsesforløbet herefter. Tiltalte havde skældt knallertkøreren ud, da han var kommet ud af bilen. Vidner har forklaret, at tiltalte holdt fast i knallertkøreren, og at tiltalte virkede ophidset. Et vidne havde set tiltalte give knallertkøreren en lussing, et andet vidne forklarede, at betjenten gav knallertkøreren et slag på siden af hovedet, en forklarede, at han så betjenten give knallertkøreren 2 slag med flad hånd. Andre havde ikke set hændelsen. Knallertførerens far forklarede, at dagen efter hændelsen, blev øjet hævet og blå. Knallertførerens arbejdsgiver forklarede, at han mødte op på arbejde med et blå øje.

Afgørelsen

I byretten blev tiltalte frifundet. 2 af dommerne fandt, at der ikke var grundlag for at antage, at tiltalte forsætligt havde slået knallertføreren. De vil dog ikke afvise, at tiltalte måske havde givet ham et slag, da han skiftede hænder, da han havde fat i ham. 1 dommer fandt det bevist, at tiltalte havde givet knallertføreren et slag med flad hånd, og fandt ham skyldig i hele tiltalen.

I landsretten fandtes det bevist, at tiltalte forsætligt havde givet Knallertføreren et slag med flad hånd, og deraf et blå øje. Det fandtes ikke, at knallertføreren selv havde *givet rimelig anledning til slaget*, og tiltalte blev derfor dømt efter anklageskriftet. Volden ansås for at være af mindre grov beskaffenhed, derfor omfattet af § 244. Tiltalte blev idømt 30 dages fængsel.

I højesteret tiltrådte samtlige dommere, at forholdet var omfattet af § 244, stk. 4, 2. punktum, 1. led. Fem dommere fandt dommen på 30 dage passende fastsat og at der ikke var grund til at gøre den betinget.

Brækket håndled ved førergreb

U.1970.491H

Tiltalen

Politibetjent blev tiltalt for § 244, stk.1. Sagsøger var under en anholdelse blevet taget i førergreb og herefter fragtet til politivognen, hvorunder hans håndled brækkede.

Sagens oplysninger

I anledning af tronfølgerens bryllup bevogtede politiet Holmens kirke. Sagsøger Kurt Brauer, som var medlem af borgerrepræsentationen, havde drukket 6 øl på sin arbejdsplads, hvorefter han indfandt sig ved Holmens kirke.

Kurt Brauer kom i en diskussion med den tiltalte politiassistent, hvorefter Kurt Brauer gik ned af en vej, der ikke måtte benyttes i forbindelse med brylluppet. Det endte med en konflikt, hvor Kurt Brauer blev taget i førergreb. Han gjorde modstand og modtog et slag i maven fra politiassistenten. Han blev igen taget i førergreb og med begge arme på ryggen, i foroverbøjet stilling, blev han ført til en politibil. Undervejs mod politibilen pådrog Kurt Brauer sig et brud på den ene arm over håndleddet.

Afgørelsen

I Landsretten fandtes sagsøgte at have overtrådt straffelovens § 244,stk.1, men med hensyn til sagsøgtes instruks om, at området skulle bevogtes med strengthed. Derfor burde straffen bortfalde i medfør af straffelovens § 84, stk 1, nr 2. jfr. nr 2.

Sagsøgte havde med sin optræden gjort sig erstatningsansvarlig over for sagsøger. Dommeren udtalte desuden, at sagsøgte havde overskredet sin lovlige magtudøvelse, samt at han burde have løsnet grebet i sagsøger inden bruddet var sket. Dog var det en ringe overskridelse, der var sket af en vanskelig grænse for politiets lovlige magtanvendelse. På grund af den ringe overskridelse og at sagsøger muligvis havde været medvirkende til skaden ved at gøre modstand, skal § 244 bortfalde.

Højesteret stadfæstede landsrettens dom for så vidt angik erstatningsspørgsmålet. Sagsøgte forblev straffri og erstatningen forblev som udmålt af landsretten.

Kranielæssion

U.1990.812Ø:

Tiltalen

Politiassistent blev tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 245, stk 1. jr. Straffelovens § 154. i forbindelse med anholdelse af sagsøger.

Sagens oplysninger:

Under anholdelsen af sigtede, tog politiassistenten et hårdt nakkegreb på personen, mens denne havde hænderne på ryggen og desuden iført håndjern. Herefter valgte politiassistenten at dunke sigtedes hoved ned i politibilens motorhjelme. Under de i alt 3 hårde dunk mod motorhjelm, pådrog personen sig en alvorlig skade i form af en kranielesion med hjerneblødning.

Afgørelsen:

Landsretten fandt politiassistenten skyldig i overtrædelsen af straffelovens § 245, stk. 1. Denne blev idømt 6 måneders ubetinget fængsel.

Cykelrytter blev væltet af betjent

Rettens nr. IBJ-660/2014⁷⁹

Afsagt den 25. marts 2014

Tiltalen

Den tiltalte Politiassistent blev sigtet for overtrædelse af § 244, ved at i tjenesten at have strakt sin arm ud og grebet fat i eller med armen ramt en cyklist, som han forsøgte at stoppe. Cyklisten havde pådraget sig hudafskrabninger flere steder på kroppen.

Sagens oplysninger

Tiltalte havde forsøgt at stoppe en 3 cyklister, som kom i høj fart. Årsagen til at stoppe cykelrytterne var, at han ville påtale en færdselsforseelse. Den ene cykelrytter, som kørte bagerst under hændelsen, havde et kamera på, og dette havde retten anvendt til at fastlægge hændelsesforløbet.

Da tiltalte vil standse cykelrytterne, satte den ene cykelrytter sig op i sadlen, som om han ville køre forbi tiltalte og stikke af. Da dette skete, trådte tiltalte et skridt til højre og rakte armen ud. Tiltalte lagde en flad hånd på enten armen eller brystet af cykelrytteren, som derefter faldt. Årsagen til hans fald var også, at hans cykelsko ikke klikkede af pedalen. Tiltalte udtalte blandt andet, at han blev overrasket over, at cykelrytteren væltede. Det havde tiltalte ikke regnet med. Han mente, at hans reaktion var forsvarlig, da han havde

⁷⁹ Denne dom findes ikke trykt, men er søgt gennem aktindsigt ved retten i Hjørring.

besluttet at standse dem. Dernæst havde tiltalte aldrig været ude for, at nogen havde væltet når han stoppede dem, og han havde stoppet mange gange på denne måde, som han beskrev som almindelig arbejdsprocedure.

Afgørelsen

Retten fandt det ikke bevist, at tiltalte havde forsæt til *hensynsløs fareforvoldelse*, og han blev derfor frikendt⁸⁰.

Retten begrundede, at tiltalte ikke havde slået eller skubbet til cykelrytteren. Det var også rettens opfattelse, at tiltaltes handling var fremkaldt af at cykelrytteren forsøgte at stikke af, og at dette var overraskende for tiltalte.

⁸⁰ Sagen blev derfor sendt tilbage til behandling i Politiklagemyndigheden, og den er omtalt i afsnittet omkring adfærdsklager vedrørende magtanvendelse.

7. Analyse

Nedenfor vil vi sammenholde adfærdssager og retspraksis, vedrørende magtanvendelse, med det, som vi har gennemgået i teoriafsnittet. Dette gøres for at belyse det skel, som vi søger i vores problemformulering.

7.1 Magtanvendelse -Praksis set i forhold til teori

Vi har i det ovenstående belyst principperne for magtanvendelse og derefter udvalgt en række adfærdssager, behandlet af Den Uafhængige Politiklagemyndighed, som har vedrørt politiets anvendelse af magt. Vi har derefter belyst, gennem teoriafsnittet omhandlende vold, hvor grænsen går for den almindelige borger, mellem bagatelagtige handlinger og handlinger der kan straffes efter volds paragrafferne. Vi har afsluttet teoriafsnittet om magtanvendelse, med at belyse en række domme, hvor politiets handlinger er blevet dømt af domstolen.

Vi vil i det følgende analyseafsnit sammenholde de adfærdssager, hvor der ikke har været grundlag for at udtale kritik, og se på, om der er nogle fællesnævner i forbindelse med vurderingen. Vi vil derefter se på sagerne, hvor politiets adfærd er blevet afgjort henholdsvis som kritisabel, meget kritisabelt og særdeles, og i denne forbindelse vurdere, hvilke af principperne for magtanvendelse der ikke er overholdt, samt hvilken vægtning der er gjort, i forhold til politiets magtanvendelse og borgerens egen adfærd.

Efter analysen af adfærdssagerne vil vi gå videre med afgørelserne fra retspraksis. Vi vil vurdere, hvorfor sagerne er behandlet som straffesager og hvor forskellen ligger i forhold til lignende adfærdssager. Vi vil til at belyse forskellen, anvende sammenligning mellem adfærdssager og straffesager.

7.1.1 Adfærdssager afgjort uden grundlag for kritik

I den sag, hvor borgeren brækkede armen⁸¹, havde borgeren forsøgt at sparke og give skaller til betjentene. Baggrunden for ikke at udtale kritik, på trods af, at borgeren kom relativt slemt til skade, er begrundet med en nødvendighedsbetragtning. Man må ud fra dette resultat vurdere, at der er sket afvejning mellem borgerens handling og magtanvendelsen, og denne magtanvendelse er vurderet til at være nødvendig og proportionel i den konkrete situation. Man kan anskue situationen ud fra reglerne om nødværge. Betjentene har, som nævnt i tidligere afsnit, lovhjemmel til at anvende magt ved angreb på den politiretlige beskyttelsesinteresse, og det blev her fastslået, at betjentene selv er omfattet af denne regel. Betjentene havde derfor ret til anvende den fysiske magt der blev anvendt, da borgeren angreb dem.

⁸¹ Refereret på side 36

I sagen, hvor borgeren faldt på cyklen, og kom til skade på albuen⁸², havde politiet forsøgt at give borgeren anvisninger om, hvordan hun skulle handle. Borgeren valgte at ignorere denne handling, og derfor greb politiet ind. Vi har desværre begrænsede oplysninger om hændelsesforløbet, men ordlyden fra Politiklagemyndigheden var således, at borgeren *ved et uheld* var faldet. Vi formoder derfor, at politiet ikke forsætligt har standset borgeren ved at vælte cyklen. Det er politiets arbejde at udføre retshåndhævelse, og i dette tilfælde var situationen, at området var afspærret og derfor skulle holdes ryddet. Igen kan vi betragte nødværge bestemmelsen. I Straffelovens § 13, stk. 3, har politiet hjemmel til at udøve magt, hvis det gælder retshåndhævelse. At borgeren ikke adlød betjentenes anvisninger om, ikke at cykle ind på det afspærrede område, betød, at hun angreb retsordenen, og dette vurderes til at være det samme som angreb på en person⁸³. Dette gav derfor hjemmel til betjentene til at udøve magt mod hende, dog kun i en sådan grad, som var nødvendigt og forsvarligt. Det må derfor ved afgørelsen være blevet vurderet, at betjentene kun brugte den nødvendige og proportionelle magt overfor borgeren, set i forhold til den overtrædelse som hun gjorde sig skyldig i. Man må forestille sig, at rent subjektivt, havde betjentene forsæt til at stoppe cyklisten, men ikke forsæt til at vælte hende af cyklen. Havde betjentene derimod forsætlig skubbet kvinden af cyklen, var vurderingen straks en anden. Man må forestille sig, at det ville stå i misforhold til beskyttelsesinteressen, som blot var en afspærring, at risikere stor skade på borgeren, ved at vælte cyklen.

Sagen, hvor en kvindelig borger fik peberspray i detentionen⁸⁴, viser os i større grad, hvordan de forskellige principper for magtanvendelse er blevet anvendt og betragtet, i takt med, at situationen ikke kom under kontrol, som forventet ved de valgte midler. Det er altid det mindste og tilstrækkelige middel, der skal anvendes overfor den fare der vender sig mod beskyttelsesinteressen, som var i denne situation borgeren selv. Hun var vurderet til at være påvirket, psykisk ustabil og til fare for sig selv. Hun skulle derfor i gennem i sikkerhedsvisitation og derefter i detentionen. Hun udøvede dog så meget modstand, at håndjern og fysisk magt ikke var tilstrækkeligt, og disse må vurderes til at være de første valg, i mindste middels princip. Betjentene måtte derfor anvende yderligere magt, hvilket blev gjort i form af advarsler om peberspray. Da dette heller ikke stoppede kvinden i at yde modstand, blev peberspray det næste anvendte middel. I denne konkrete situation er det tydeligt, at politiet er gået fra det mindste middel og derefter gradvist anvendt mere og mere magt. Nødvendigheden af indgrebet blev begrundet i, at kvinden var til fare for sig selv, og dette understreger igen, proportionaliteten mellem beskyttelsesinteressen og den anvendte magt. Det må jo stå klart, at peberspray ikke er et for indgribende middel, set i lyset af, at kvinden kunne risikere at gøre skade på sig selv i detentionen.

⁸² Refereret på side 35

⁸³ Ib Henricson beskriver følgende i bogen, Politiret, s. 229, omkring straffelovens § 13, stk. 3: *Angreb på retsordenen ligestilles således med angreb på person, også selvom angrebet på retsordenen finder sted ved rent passivt forhold.*

⁸⁴ Refereret på side 35

I den klage, som Politiklagemyndighed behandlede, omkring peberspray mod en knallertfører⁸⁵, havde betjenten naturligvis ikke mulighed for at anvende de mindste midler, så som håndjern og fysisk magt. Derfor forsøgte han med peberspray, dog uden at sigte efter ansigtet. På baggrund af betragtningen om proportionalitet, kunne man forestille sig, at netop det faktum, at betjenten ikke har sigtet efter ansigtet, samt der ikke er sket skade, har haft betydning for afgørelsen.

Sammenfattende om de ovenstående afgørelserne kan nævnes, at der visse fællestræk i borgerens adfærd. Der i alle sagerne udøvet mere eller mindre modstand fra borgeren. Enten ved fysisk modstand, eller ved, ikke at efterkomme politiets anvisninger. Både i sagen, hvor borgeren brækkede armen, i sagen hvor borgeren vælter på cykel og sagen, hvor kvinden fik peberspray i detentionen, er der i alle 3 tilfælde udøvet en vis modstand fra borgeren.

Om politiets adfærd i sagerne kan nævnes, at inddelingen af magtbarometret synes enten bevidst eller ubevidst betragtet i deres handlinger. Specielt i sagen om kvinden i detentionen, kunne man forstille sig, at hvis politiet havde anvendt peberspray som det første, ville dette med stor sandsynlighed have medført kritik. Men i situationen anvendte politiet gradvist mere og mere magt, og fulgte derfor principperne om nødvendighed og anvendelse af mindste middel ved magtanvendelse.

7.1.2 Hvorledes blev politiets adfærd kritisabelt?

I sagen om atemi tryk i detentionen⁸⁶, anvendte en polititjenestemand atemi tryk mod borgeren, med den begrundelse, at borgeren ville spytte mod ham. Politiklagemyndighedens begrundelse for, at adfærden var kritisabel, var at kravene om nødvendighed og forsvarlighed ikke var opfyldt, samt at der ikke var proportionalitet mellem magten og beskyttelsesinteressen. Det står herefter klart, at for at undgå at blive spyttet på, må politiet ikke anvende fysisk magt i en sådan grad, som det smertefulde atemi tryk er. Man kunne forestille sig, at mindre magtanvendelse ville have været tilstrækkeligt, herunder eventuelt fastholdelse af borgeren, hvilket må have været en mulighed, da der ved en visitation i detentionen, altid er flere betjente tilstede⁸⁷.

I sagen om de gentagne slag med stav⁸⁸, blev det 2. og 3. slag vurderet til at være kritisabelt, på baggrund af borgerens beskedne modstand. Ifølge reglerne om anvendelse af stav, må stav kun blandt andet kun anvendes, hvis der gøres aktiv modstand og kun mod passiv modstand, hvis mindre indgribende middel ikke er tilstrækkeligt. Politiklagemyndigheden beskriver i sagen, at rumæneren efter 1. slag, kun gjorde beskeden modstand. Dette viser, at selvom betingelserne for at anvende stav er tilstede fra start, skal situationen hele tiden vurderes. Efter det 1. slag, har borgeren ikke gjort modstand i en sådan grad, at slag med

⁸⁵ Refereret på side 35

⁸⁶ Refereret på side 36

⁸⁷ Observation på patruljekørsel

⁸⁸ Refereret på side 36

stav var berettiget. Politiet skulle derfor revurdere anvendelsen af magtmidlerne forfra, og have anvendt et, efter magtbarometeret, mindre indgribende middel.

I de 2 klagesager, hvor den ene sag drejede sig om atemi tryk på borger ilagt håndjern⁸⁹ og i sagen, hvor der blev givet peberspray og atemi tryk til en borger⁹⁰, ligner situationerne hinanden. Det er i begge situationer tilfældet, at borgeren har haft en voldsom og ophidset adfærd. Modsat, så har politiklagemyndigheden vurderet i begge situationer, at personerne var under tilstrækkelig kontrol. Den ene anholdte var placeret på bagsædet af en politibil, og den anden var under tilstedeværelse af flere betjente. Så på trods af, at atemi tryk hører under fysisk magt, som ligger i bunden af magtbarometeret, kan denne magt også inddeles i grader. Det er ikke kun graden af magt der skal vurderes, men dette skal holdes op imod, hvilken tilstand borgeren befinder sig i. Er borgeren under tilstrækkelig kontrol, kan atemi tryk derfor være et unødvendigt magtmiddel, på trods af, at han yder stor modstand. I den ene sag, fik den anholdte desuden også peberspray. Anvendelse af peberspray kræver blandt andet, som i situationen ovenfor med anvendelse af stav, at mindre indgribende middel ikke er tilstrækkeligt. Da borgeren i denne situation var under kontrol, og at der var flere politibetjente til stede, var peberspray ikke nødvendigt. Dette kan igen betragtes ud fra den grad af kontrol borgeren er under.

I klagesagen, som omhandlede borgeren, som brækkede armen⁹¹, er det princippet om mindste middel, som kommer i betragtning ved afgørelsen. Borgeren havde ikke som i ovenstående sager, været under politiets kontrol. Han havde været ophidset og sparket til bilen, samt var kommet med et udfald mod betjenten, da han steg ud af bilen. Som det første middel, anvendte betjenten håndledsgrebet mod borgeren, som derved brækkede armen. Som politiklagenmyndigheden udtalte, skulle der være forsøgt mindre indgribende middel først. Man kunne også tolke ud fra situationen, at betjenten ikke har betragtet skånsomhedskriteriet, og som resultat deraf, er skaden på borgeren sket. Han kunne se, det var en ældre borger, og derfor kunne en mindre hårdhændet magtanvendelse måske have været tilstrækkelig. Man kan betragte, at på trods af den større skade, som borgeren led af magtanvendelsen, er det alligevel kun afgjort som kritisabel adfærd. Man kan her sætte valget af magtanvendelsen op i mod borgerens egen adfærd, som giver et indtryk af en form for egen skyld. Det er muligt, at den adfærd borgeren udviser overfor betjenten, tolkes som et påbegyndt eller forestående angreb, og derfor handler politibetjenten efter reglerne om nødværge. Denne tolkning af situationen kan også begrunde, hvorfor der ikke er udtalt større kritik, eller endda rejst tiltale i voldssag. Betjenten har haft til hensigt at stoppe borgeren i hans udfald, og kun haft forsæt til at stoppe dette med magtanvendelse. Han har næppe haft forsæt til at udøve vold på den ældre herre, hvilke ville være en betingelse, for at idømme straf for legemsbeskadigelse.

⁸⁹ Refereret på side 36

⁹⁰ Refereret på side 36

⁹¹ Refereret på side. 36

Sammenfattende kan nævnes, at der stadig er udvist en vis modstridig adfærd fra borgeren, som deraf har udløst en situation, hvor magtanvendelse har været nødvendig. Det er i de ovenstående ikke spørgsmål, om der skulle være anvendt magt, men det er graden af anvendt magt, som er blevet kritiseret. Det der har gjort adfærden kritisabel, er en manglende vurdering fra betjentens side, om hvilken magt der ville være nødvendig og tilstrækkelig, og i disse ovenstående tilfælde, er de gået en tak for vidt i anvendelsen.

7.1.3 Den meget kritisable adfærd

Blandt de adfærdssager, som vi har udvalgt til denne betragtning, er den første som politiklagemyndigheden har som meget kritisabel, sagen om den uberettiget tilbageholdelse af kvinde med magt⁹². Kvinden blev med magt både tilbageholdt og anholdt, på uberettiget grundlag. Ud fra de oplysninger vi har fra sagen, har kvinden ikke udvist en adfærd, som har begrundet magtanvendelsen. Vi kan betragte, at på trods af, at kvinden ikke var kommet til skade, som ses i nogle af sagerne ovenfor, er politiets adfærd alligevel mere kritisabelt i denne sammenhæng. Man må antage, at det igen har betydning for legaliteten af magtanvendelsen, om borgeren selv via sin adfærd, har opfordret til optrapning af situationen. I denne sag, har kvinden ikke haft en sådan adfærd, men der er alligevel anvendt magt, og det kan have haft betydningen for den større kritik.

I den næste sag, om unødvendig magtanvendelse i trafikken⁹³, blev politiets adfærd også vurderet til at være meget kritisabelt. Faktorerne for beslutningen var her, at borgeren var blevet stoppet i trafikken og kastet ned mod asfalten. Politiklagemyndighed beskrev magtanvendelsen som unødvendig. Vi kan se, at magtanvendelsen ikke er grovere, end nogle af tilfældene ovenfor, under blot kritisabel adfærd. Det virker derfor afgørende, at borgeren har vist en mere passiv adfærd forud for magtanvendelsen.

I sagen om den gentagne adfærd overfor en rolig borger⁹⁴, havde betjenten af flere omgange udøvet magt overfor borgeren. Borgerens adfærd blev i sagen beskrevet som rolig og ikke udfarende eller aggressiv. Her må nødvendighedsbetragtningen igen komme ind, som et ikke opfyldt princip. Vi får her igen belyst, at den rolige adfærd, der går forud for magtanvendelsen, resulterer i en afgørelse om meget kritisabel adfærd.

I den næste sag, blev der anvendt et magtmiddel, som vurderes til at ligge endnu højere på magtbarometret. Nemlig anvendelse af peberspray ind i en bil⁹⁵. Som gennemgået i afsnittet om de enkelte magtmidler, er der visse krav til anvendelse af peberspray, herunder blandt andet for at afværge angreb på person. I denne sag, valgte politiet at trække peberspray mod en fører i en bil, som betjenten havde stoppet, og anvendte den herefter ved at sprøjte

⁹² Refereret på side 37

⁹³ Refereret på side 37

⁹⁴ Refereret på side 37

⁹⁵ Refereret på side 38

ind i bilen, hvor der var flere personer end føreren, herunder et barn. Kravet om afværgelse af angreb, var derfor ikke til opfyldt, og reglerne for anvendelse derfor ikke overholdt. Politiklagemyndigheden nævnte også den faktor, at der var tale om en færdselsforseelse. Det fremstår klart, at faktisk alle principper for anvendelse af magt, er overtrådt. Det er på ingen måde proportionelt, at anvende peberspray mod en fører i en bil. Hvis vi leger med tanken om, at føreren ikke ville vise sit kørekort, eller end dog ikke var i besiddelse af et, ville vi være tilbage til deisen om, at man ikke skyder gråspurve med kanoner. Der findes konkrete bødetakster efter færdselsloven, til at sanktionere disse situationer. Havde der alligevel været grundlag for at anvende magt, skulle betjenten vælge det mest skånsomme. At sprøjte peberspray ind i en bil med børn, må være meget langt fra skånsomt. Dernæst kommer principperne om nødvendighed og forsvarlighed, som politiklagemyndigheden allerede har fastlagt, er overtrådt. Og til sidst princippet om mindst indgribende middel, som betjenten heller ikke har fulgt, hvilket vi kan konkludere ud fra, at pebersprayeren er det første han anvender. Vi ender ved vores egen betragtning, om hvorvidt borgerens egen adfærd spiller ind i vurderingen. Vi ved ikke, hvad borgeren har anvendt af sprogbrug, men allerede oplysningen om, at borgeren sad i bilen, bekræfter hans passivitet.

7.1.4 Politiets særdeles kritisable adfærd

Vi har til at belyse vores problemfelt, udvalgt 2 sager fra politiklagemyndighed, hvor der er udtalt særdeles kritisabel adfærd. Den første vedrørte en cykelrytter der blev væltet af en betjent⁹⁶ og den næste omhandlede unødvendig magtanvendelse overfor kvinde i flugtforsøg⁹⁷.

I den første sag, ønskede betjenten at stoppe cykelrytteren, som var i høj fart, på grund af færdselsforseelser, og denne væltede deraf hårdt. Det var på grund af politimanden, at cykelrytteren væltede, da han enten greb fat i eller ramte ham. Sagen blev først ført i retten, men i sådan en sag skal det kunne bevises, at politimanden havde forsæt til legemsangreb på cykelrytteren, samt det det skal kunne bevises. Gerne af uvildige vidner til at understøtte forklaringen. Uanset årsagen i denne sammenhæng, blev politimanden frifundet. Som vi beskriver i afsnittet om klager over politiet ovenfor, så sendes en sag tilbage til behandling i politiklagemyndigheden, hvis der i retten sker frifindelse. Den grove kritik kan betragtes således, at konsekvenserne af at vælte en cykelrytter i høj fart, kan være voldsomme skadesmæssigt. Denne magtanvendelse kan så holdes op i mod den fare borgeren udviste, som i denne sammenhæng var en færdselsforseelse. Vi kommer derfor tilbage til de grundlæggende principper i § 16 om magtudøvelsen, som ikke fremstår som at være blevet vurderet af politimanden i denne situation. Vi kan betragte, om politimanden anså en anholdelse af cykelrytteren som uopsættelig, og derfor krævede de mere indgribende magtmidler. Men som set ovenfor, i eksempelvis sagen om peberspray sprøjtet ind i bil, blev en færdselsforseelse ikke anskuet som en grov overtrædelse. At sætte cykelrytterens

⁹⁶ Refereret på side 38

⁹⁷ Refereret på side 38

helbred på spil, blot for at stoppe ham, må overskride principperne, herunder specielt nødvendighed og at midlerne skal stå i rimeligt forhold til beskyttelsesinteressen.

I den anden afgørelse, hvor en spinkel kvinde forsøgte at flygte fra politiet ad 2 omgange, var kvinden ikke *truende* eller *voldelig*, blot *støjende* og *modvillig*. Der var 4 betjente tilstede under situationerne. I kvindens første flugtforsøg, greb betjenten fat i kvindens hår, og i det næste gav betjenten kvinden et atemi tryk, som gjorde hende delvis lam i ansigtet i flere måneder. Som politiklagemyndigheden udtalte, var magtanvendelsen unødvendig hårdhændet. Med hensyn til princippet om nødvendighed, kan man sammenligne sagen, hvor der blev givet atemi tryk i detentionen. På trods af, at atemi tryk er fysisk magtanvendelse, som ligger i den milde ende af magtbarometret, er atemi tryk en langt voldsommere fysisk magtanvendelse end blot fastholdelse af borgeren. I begge situationer, var der flere betjente tilstede, og muligheden for blot at fastholde de anholdte var tilstede. Specielt i denne sag om kvinden, da hun er beskrevet som spinkel af bygning, må én eller flere af de 4 betjente kunnet have holdt hende under kontrol.

7.2 Sager afgjort ved domstolen

§ 244: Den, som øver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år.

7.2.1 Forsættelig udøvelse af vold

I afgørelsen fra 1994 fra Landsretten, hvor en polititjenestemand blev tiltalt for vold mod 2 detentionsanbragte, blev det fundet tilstrækkeligt bevist, at han udøvede vold mod denne ene, og han blev dømt herfor. Dommen blev blandt andet begrundet i den manglende tjenestelige anledning. Polititjenestemanden blev ikke dømt for vold mod den anden, da hændelsen ikke fandtes bevist.

Som belyst ovenfor, fremstår det som et krav for den lovlige magtanvendelse, at magtudøvelsen sker som et slags modsvar på en handling fra borgeren⁹⁸. Det er i langt de fleste tilfælde borgerens handlinger, som udløser en legal anvendelse af magt til brug for at få borgeren under kontrol. Alene for at denne situation kan opstå, skal polititjenestemanden befinde sig i en tjenestelig anledning med borgeren, og at denne derefter udvikler sig til en situation, der kræver magtanvendelse. Dette tager os tilbage til reglerne om magtanvendelse i politilovens § 15, herunder at magt må anvendes for at afværge eller forebygge farer, ved efterforskning og til at stoppe strafbar virksomhed. I denne situation, har retten vurderet, at der ikke var denne tjenstlig anledning. Borgeren var detentionsanbragt, og der var ikke nogen retmæssig korrekt baggrund for, at betjenten skulle opsøge ham, og lade det ende i en situation, der krævede anvendelse af magt.

Ovenstående har betydning for vurderingen af, om betjenten havde forsæt til vold, hvilket er det subjektive krav, der skal være opfyldt, for at der kan straffes efter bestemmelserne om vold. Havde betjenten befundet sig med borgeren i tjenestelig anledning, havde forsættet været sværere at bevise, da det ville være svært at adskille fra forsæt til magtanvendelse, som ikke er strafbart. Det fandtes i retten bevist, at betjenten havde revet den detentionsanbragte ned fra briksen. Man må derfor tolke ud fra det, at vedkommende havde forholdt sig passiv, forinden betjenten greb fat i ham.

Man må derfor vurdere, at det er kombinationen af manglende tjenestelig anledning, samt den detentionsanbragtes passive tilstand, der har begrundet afgørelsen af, at handlingen har været en forsættelig udøvelse af vold.

⁹⁸ Dette ses belyst i analysen vedrørende adfærdssager, at jo mere passiv borgeren forholdte sig i situationen, jo mere kritisabel var det, at der blev anvendt magt.

7.2.2 Borgerens anledning til magtanvendelse

Frifundet for magtanvendelse

I sagen om cyklisten der væltede⁹⁹, lagde retten ved afgørelsen blandt andet vægt på, at tiltaltes handling var fremkaldt af cyklistens adfærd. Dette vil sige, hvis ingen adfærd, da ingen magtanvendelse. Denne anskuelse minder om politiklagemyndighedens afgørelser, hvor der især bliver lagt vægt på, hvilken modstand der er mødt fra borgeren. Herunder også, hvilken magt der er anvendt overfor hvilken adfærd, hvilket er den relevante vægtning at foretage, for at kunne træffe en afgørelse.

Dernæst lagde retten vægt på, at politibetjentens adfærd ikke var omfattet af § 244. Ovenfor blev gennemgået, hvor bagatelgrænsen gik for handlinger omfattet af § 244. Og i dette tilfælde er politibetjentens adfærd blevet vurderet til at ligge under bagatelgrænsen, da han blot har lagt en hånd på armen eller brystet af cyklisten. Gerningsindholdet i § 244 er derfor ikke opfyldt ved hændelsen, og der kunne ikke pålægges straf efter straffeloven.

Efter betjenten blev frifundet i retten, overtog politiklagemyndigheden igen sagen til afgørelse. Adfærden blev her vurderet til at være særdeles kritisabel. Man kan anskue det således, at der har været mangler i hændelsen i forhold til at straffe efter straffeloven. Mangler i form af forsæt og tilstrækkeligt gerningsindhold. Dog har adfærden alligevel været særdeles kritisabel. Ligesom nævnt ovenfor, kan dette være en kombination af farligheden ved hændelsen, holdt op i mod den forseelse der forsøgte påtalt. Magtanvendelsen har tydeligvis ikke været proportional.

Dømt for magtanvendelse

I sagen om knallertføreren, som fik et blåt øje af en betjent¹⁰⁰, blev betjenten dømt for vold. Grundlaget for afgørelsen var, at det fandtes bevist, at betjenten havde slået knallertføreren med flad hånd. Det var også en del af afgørelsen, at det blev vurderet, at knallertføreren ikke selv havde givet rimelig anledning til slaget.

Når retten udtaler det således, at der *ikke* var givet rimelig anledning til slaget, må dette betyde, at knallertføreren kunnet have foretaget en handling, der kunnet have givet anledning til slaget, og dermed haft betydning for afgørelsen.

Til forskel fra sagen ovenfor, om betjenten der uden tjenestelig anledning befandt sig i detentionen, var situationen mellem knallertføreren og den tiltalte betjent her en anden. Knallertføreren havde gjort sig bemærket under sin kørsel, og havde ignoreret politiets anvisninger om at stoppe, forinden hændelsen fandt sted. Dette må derfor begrunde, at betjenten havde en tjenestelig anledning til at konfrontere borgeren. Politibetjentens hjemmel til at anvende magt, hvis situationen kræver det, er derfor til stede i politilovens § 15, hvorefter magt må anvendes til at stoppe strafbar virksomhed og ved efterforskning¹⁰¹.

⁹⁹ Refereret på side 44

¹⁰⁰ Refereret på side 42

¹⁰¹ Politilovens § 15, stk. 3

Det kræver dog stadig, at betingelserne for at anvende magt, i den konkrete situation, er tilstede. Ved anvendelse af de enkelte magtmidler, findes betingelserne for at anvende dem i udtømmende bestemmelser, som gennemgået ovenfor. Men i dette tilfælde anvender betjenten fysisk magt, og betingelserne for at anvende dette, skal findes i principperne om magtanvendelse i § 16 og ses som en konkret vurdering i den enkelte sag. I denne sag må slaget være blevet vurderet til, at være unødvendigt. Det fremgår ikke noget sted, at knallertføreren har gjort modstand eller på anden måde været ophidset, under hændelsen med betjenten, hvorfor denne form for magt ikke har kunnet begrundes i hans adfærd.

Hvorfor straffesag?

I de foregående afsnit er gennemgået en række adfærdssager, hvor grænsen for anvendelse af fysisk magt også er overskredet, som i denne dom, men hvor sagerne ikke er behandlet som straffesager. Årsagen til, hvorfor netop denne sag er behandlet som straffesag, vil vi finde i en sammenligning med adfærdssagerne om fysisk magtanvendelse.

Sagen, hvor en betjent gav en borger et atemi tryk, fordi han syntes, at borgeren lagde an til at spytte på ham, blev vurderet som kritisabel, begrundet i den manglende nødvendighed af indgrebet. Sagen om kvinden, der forsøgte at flygte fra politiet, og derfor fik tildelt et atemi tryk og blev grebet i håret, blev afgjort som særdeles kritisabel, også på grund af unødvendigheden af indgrebene. I begge tilfælde, har borgerne udvist en adfærd, der har nødvendiggjort en vis grad af magt. Det betyder, at betjentene fra start har haft et legalt forsæt til magtanvendelsen, som derefter er overskredet. I straffesagen nødvendiggjorde knallertførerens adfærd ikke magtanvendelse, og der har derfor ikke været en grænse fra magtanvendelse til vold der skulle overtrædes.

Overordnet kan vurderingen beskrives således, at der er forskel på kun at have forsæt til berettiget magtanvendelse, og at overskride denne, og på at have forsæt til uopfordret at slå borgeren i ansigtet, uden forudgående magtanvendelse. Dernæst har der været uvildige vidner til at klarlægge det præcise hændelsesforløb i straffesagen, hvilket vægtes højere i bevisvurdering, i forhold til adfærdssagerne, hvor der sandsynligvis kun har været borgeren/klageren, som har følt sig uberettiget, samt den indklagede betjent. De uvildige vidner giver den bedre bevisførelse, der kan munde ud i straffastsættelse, hvorimod, hvis der ingen vidner er, er der stor sandsynlighed for frifindelse. Hvis sandsynligheden for frifindelse er tilstrækkelig stor, vil sagen derfor ikke blive ført som straffesag.

7.2.3 At overskride lovligheden af magtanvendelsen

I straffesagen om borgeren, som brækkede håndledet¹⁰², blev det lagt til grund ved afgørelsen, at dommeren vurderede, at den tiltalte betjent havde overskredet sin magtanvendelse. Betjenten blev dog ikke dømt for vold, på grund af at grænsen mellem

¹⁰² Refereret på s. 43

magtanvendelse og hændelsen var vanskelig, samt blev borgerens egen adfærd også nævnt. Endelig var betjentens politimæssige opgave i situationen, at bevogte det område, som borgeren begav sig ind på.

Sagen minder om adfærdssagen, om den kvindelige cyklist, som ej heller efterkom politiets påbud, om at forlade et afspærret område. I denne situation begrundede vi legalitet af magtanvendelsen med, at borgeren havde angrebet retsordenen, ved ikke at efterkomme politiets retningslinjer¹⁰³. I denne straffesag, er det samme overskridelse af lovgivningen borgeren fortager sig. Forskellen mellem adfærdssagen og straffesagen er borgerens adfærd i situationen. I straffesagen får vi oplyst, at borgeren har gjort modstand under hændelsesforløbet, og dette har politiet været nødt til at gribe ind, med den nødvendige magt. Man kan vurdere, at årsagen til at denne sag er blevet til en straffesag, er at det har været svært at vurdere, hvad der var lovlig magtanvendelse, og hvornår/om denne blev overskredet. Resultat blev netop, at på grund af en ringe overskridelse af grænsen for magtanvendelsen, samt at borgeren havde udvist en grad af egen skyld, begrundet i hans adfærd, blev hændelsen ikke vurderet til at være strafbar.

Straffesagen viser, at der kan opstå et tilfælde, hvor grænsen fra magtanvendelse til strafbar handling bliver overskredet. Og for at vurderer dette, ser man blandt andet på borgerens egen adfærd. Det står klart, at jo mere modstand borgeren har udøvet, og jo sværere han er få under kontrol, jo mere kan man acceptere, at borgeren kommer til skade, uden at betjenten har gjort sig skyldig i vold.

7.2.4 Fra unødvendig magtanvendelse til grov vold

Den straffesag, hvor magtanvendelsen gik så vidt, at borgeren fik kranie-læsion med hjerneblødning, viser det helt grove ydertilfælde. Her er der ikke blot tale om, hvorvidt grænsen mellem magtanvendelse og ordinær vold er overskredet, men der er her dømt for vold af særlig farlig karakter.

Borgeren var på hændelsestidspunktet allerede iført håndjern og med hænderne på ryggen. I ovenstående situationer, har vurderingen af magtanvendelsen nødvendighed, fundet begrundelse i borgerens adfærd og hvorvidt denne var under kontrol under udøvelsen af magt. I adfærdssagen med den spinkle kvinde der forsøgte at flygte¹⁰⁴, blev det udtalt, at magtanvendelsen var unødvendig hårdhændet, herunder også på baggrund af, hvorvidt kvinden var under kontrol.

Hvis man sammenligner disse 2 sager, straffesag og adfærdssag, er det den unødvendige magtanvendelse, der er det centrale. Unødvendigheden begrundes i, at borgeren i begge sager har været mere eller mindre under kontrol. Når først borgeren er under kontrol, er der ikke længere et legalt grundlag for at anvende magt. Den vigtigste forskel for bedømmelsen af sagerne, er graden af magtanvendelse der er anvendt, efter at borgeren

¹⁰³ Angreb på retsordenen sidestilles med angreb på person

¹⁰⁴ Refereret på side 38

var under kontrol. Herunder blandt andet farligheden af denne. I adfærdssagen er der anvendt atemi tryk, som er utroligt smertefuldt. I straffesagen er betjentens adfærd voldsommere. Han har banket borgerens hoved hårdt ned i motorhjelm 3 gange, hvilket har resulteret i, hvad man må antage er livtruende skader. Alene handlingen, at banke hovedet ned i motorhjelm flere gange, opfylder kravende til gerningsindholdet i straffelovens § 245. I denne bestemmelse er det angrebets farlighed, der er det centrale ved bedømmelsen, ikke hvilke skader det har medført¹⁰⁵.

Dette er en straffesag, som ganske tydeligt viser, hvordan betjenten er gået for vidt, og har overskredet den lovfæstede magt han kan anvende. Borgeren var under kontrol, og det var derfor hverken nødvendigt, skånsomt, proportionelt eller forsvarligt, at håndtere borgeren som han gjorde.

¹⁰⁵ Kommenteret straffelov, s. 387

8. Konklusion

Vi har nu gennemgået vores relevante teori og analyseafsnit for vores 2 områder. Nedenfor vil vi opsummere alle de elementer, som vi gennem teori og analyse af retspraksis kom frem til. Vi starter med tjenestemisbrug og derefter Magtanvendelse. Til sidst afslutter vi med en sammenfatning af de grundlæggende betragtninger, der skiller adfærdssager og straffesager.

8.1 Tjenestemisbrug

I tjeneste

I analysen af straffelovens § 155 og adfærdsklager omhandlende tjenestemisbrug, ser vi, at handlingen at "trække politiskiltet" eller på anden måde "træde i tjenesten" under private forhold kan medføre kritik, hvis dette ikke har været berettiget eller nødvendigt.

Har der været yderligere elementer i sagen som f.eks. at politimanden har været beruset eller der har været magtanvendelse inde over kan det trække kritikken op. Dette betyder også at det at man trækker sit politikort frem taler for at man her vælger at træde i tjeneste og hvis situationen på ingen måde taler for at dette er berettiget, kan der være tale om tjenestemisbrug. Om det så herefter er en adfærdsklage eller straffelovens § 155 der skal anvende beror først og fremmest på om bevisbyrden for § 155 kan løftes.

Kvalificeret misbrug

I Dommene hvor straffelovens § 155 anvendes har vi ofte lignede situationer, hvor der kan drages visse paralleller til adfærdsklagerne men der er her tydeligvis tale om en vis form for kvalificeret misbrug for at § 155 skal kunne benyttes.

Den uberettiget fordel

Det subjektive og objektive krav som vi har omtalt i teoriafsnittet skal være opfyldt og elementet "uberettiget fordel" som indgår i bestemmelsens ordlyd kan også tale for dennes anvendelse. Dog kan vi efter betragtningen af adfærdsklagerne se, at der er en bagatelgrænse og som sagt skal tjenestemisbruget være af en vis grovhed. Desuden er grænsen mere tydelig, hvis der i dommene er tale om et misbrug der direkte vedrører eller påvirker en straffesag. Dette så vi blandt andet i "videregivelse af oplysninger til mistænkte". Dette betyder, at jo mere betjenten har misbrug sin stilling, til at påvirke en igangværende straffesag, jo grovere er forbrydelsen.

Opslag

I den sidste analyse del betragtede vi særskilt adfærdsklager og domme omkring opslag i register. Her kan vi se de samme betragtninger som ovenfor, dog bliver sammenligningen lidt lettere eftersom der er tale om den samme situation, men med forskellige udfald alt

efter sagens oplysninger. Det kunne ligne, at opslag i register kan være en § 155 situation men sagens faktiske omstændigheder kan tale for at der kun bliver tale om en adfærdssag.

8.2 Magtanvendelse

Borgerens adfærd er afgørende

Det står klart, at i adfærdssager afgjort uden udtalt kritik, er det vilkår gældende, at jo mere modstand og jo mere voldelig borgerens adfærd er, jo større skader på borgeren accepteres. Der kan være tale om en egen-skyld betragtning, hvor man kan bruge vurderingen om, hvorvidt borgeren kom til skade, på grund af egne handlinger eller politiets magtanvendelse. Det er utvivlsomt, at i disse sager gjorde borgerens handlinger politiets magtanvendelse *nødvendig*.

Det kan konkluderes, at jo mere modstand der ydes fra borgeren, når han skal under politiets nødvendige kontrol, jo større skader kan risikere at blive accepteret, som "resultat af den lovlige magtanvendelse". Og ikke som argument for strafbar handling. Det er ikke skaden på borgeren, som begrundes, hvorvidt der er tale om vold, hvilket det kan være i voldssager mellem borgere. Det er en række andre elementer der vægtes, i situationen mellem politi og borger.

Den store forskel i sagerne, hvor der er udtalt kritisabel adfærd og meget kritisabel adfærd, er borgerens adfærd. Magtanvendelsen er i det store hele det samme i begge type sager, men hvor der er udtalt meget kritisabel adfærd, har borgeren ageret mere passivt, forinden magtanvendelsen. Dette er også gældende i straffesagerne, hvor borgeren ikke forud for handlingen har haft en sådan opførsel, at det har krævet større magt overfor ham. Det kan beskrives således, at jo mere passiv borgeren har været under magtanvendelsen, jo mere kritisabel er magtanvendelsen

Der er forskel på at komme til skade under magtanvendelse og på at skade borgeren med en strafbar handling. Det er ikke skaden på borgeren der bestemmer, om handlingen der forårsagede skaden var lovlig eller ej. Ligesom ved § 244, hvor det ikke er resultatet af den grove vold, men farligheden at det udøvede.

Vurderingen og betydningen af "at være under kontrol"

Når det vurderes, om politiets har overskredet grænserne for den nødvendige magtanvendelse, ses der på, om borgerne har været under kontrol. Jo større kontrol borgeren er under, jo mindre magt må politiet anvende. Men hvis borgeren yder en voldsom modstand, men alligevel vurderes til at være under kontrol, kan selv de mindre magtmidler være unødvendige. En anholdt, der råber og skriger på bagsædet af en patruljevogn, kan stadig være under kontrol. En borger, der yder modstand på et offentligt sted, kan stadig være under kontrol, hvis han er omringet af betjente. Man kan måske spørge sig selv: Jo, han forsøger at yde modstand, men hvor stor skade kan han gøre?

Forsættelig udøvelse

Med hensyn til polititjenestemænd, så skal der mere til, ved en vurdering af forsættet til udøvelse af vold, da de har en lovfæstet magt, som de kan anvende. Herunder de legaliserede indgrebsmidler, som kan sammenlignes med vold, hvis udøvet af den almindelige borger. Det udøvede, den *voldslignende* handling, som overfor borgeren kan fremstå som vold, er oftest *udøvet som led i magtanvendelsen*, og forsættet til vold er derfor ikke tilstede. Dette betyder at selve forsættet ofte er tilstede, men det er forsæt til magtanvendelse, og ikke forsæt til vold. Forsæt til vold skal både subjektivt være tilstede, samt kunne bevises og dette kræver oftest uvildige vidner. Hvis der i sagen er tale om ord-mod-ord, vil straffesagen sandsynligvis ikke blive rejst. Elementer der kan understøttet beviset om forsæt til vold, er den manglende tjenestelige anledning til handlingen og passivitet fra den anholdte. Det vil sige Ingen modsvarende handlinger fra borgeren.

Som i straffesager mod almindelige borgere gælder princippet in dubio pro reo også i straffesager mod politiet. Dette vil sige, at enhver rimelig tvivl, skal komme den tiltalte til gode.

Som opsamling kan konkluderes, at grænsen mellem magtanvendelse og vold sker, når magtanvendelsen fortsætter i en vis grad udover det nødvendige og forsvarlige, og at borgerens adfærd ikke kan begrunde denne magtanvendelse. Der kan ikke fastsættes konkrete regler for, præcis hvilken adfærd og præcis hvilken anvendelsen af magt, der går over grænsen. Det vil altid være en konkret vurdering, og en afvejning af disse elementer.

8.3 Sammenfatning

Fælles for både magtanvendelse og tjenestemisbrug er betydningen af, at være trådt i *tjeneste*. Udfører en polititjenestemand en handling, uden at der er en tjenstlig anledning dertil, er der strengere sanktioner for dette, end hvis han var i tjeneste, og overskred hans legaliserede magt eller stilling.

Dernæst er det centrale begreb, uanset hvilken former for sager vi beskæftiger os med, spørgsmålet om *nødvendighed*. Var det nødvendigt for betjenten at bruge sin stilling til at opnå noget? Var det nødvendigt for betjenten at anvende peberspray? Spørgsmålet om nødvendighed, ses tydeligt, som en af det helt elementære ting, der skal betragtes.

Men hvor ligger sondringen så mellem en adfærdssag og en straffesag? Der er visse elementer, man kan vægte i vurderingen. Herunder eksempelvis: Var der en tjenstlig anledning? Hvor kvalificeret var fordelen? Påvirkede betjenten en straffesag? Var borgeren under kontrol og ydede han modstand under anholdelsen? Havde betjenten forsæt til at slå borgeren? Kan der føres tilstrækkeligt bevis i retten? Det beror i alle klagesager, på en konkret vurdering.

Hvor er straffesagerne?

Der findes ganske få trykte straffesager mod politiet, hvilket betyder, at kun få sager, kommer videre end til byretten. Man kan undre sig over, hvorfor der ikke er flere sager, der kommer for landsretten. Måske er det blot det faktum, at det danske politi har en god fornemmelse for, hvor grænsen går fra magtanvendelse til en strafbar handling, og dermed holder sig i større grad inden for denne.

Måske findes svaret i spørgsmålet om, hvad der kan bevises. Politiet patruljerer altid 2 betjente sammen, derfor må der altid være et vidne til hændelserne. Men findes der et så stærkt kammeratskab indenfor området, at loyaliteten kommer i første række? Eller er det frygten for selv at ifalde strafansvar, ved ikke at have handlet på den strafbare hændelse, som kollegaen foretog sig, der er afgørende?

Fremtidens klagesystem?

Med Den Uafhængige Politiklagemyndighed, er der opstået en ny form for klagesystem. Hvor man i det danske system normalt ser en klageudgang, der bevæger sig op ad, indenfor samme instans, er Politiklagemyndigheden langt mere uafhængig. Men hvad sker der med retsfølelsen og retssikkerheden for begge parter, når muligheden for at klage over en afgørelse, bliver frataget både klager og den indklagede?

9. Litteraturliste

Bøger

Ib Henricson, *Politiret*, 5. udgave (2012), Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Jørgen Jochimsen, *Grundlovsforhøret*, 2. udgave (2015), Karnov Group Denmark A/S

Vagn Greve, Poul Dahl og Gorm Toftegaard Nielsen, *Kommenteret straffelov Speciel del*, 10. omarbejdede udgave (2012), Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Love

Politiloven, LBK nr. 956 af 20/08/2013

Straffeloven, LBK nr. 873 af 09/07/2015

Magtbekendtgørelsen, BEK nr. 978 nr. 21/09/2004

Adfærdssager fra Den Uafhængige Politiklagemyndigheds årsberetninger :

DUP-2012-331-0075

DUP-2012-331-0383

DUP-2012-331-0407

DUP-2012-331-0514

DUP-2012-331-0539

DUP-2012-331-0557

DUP-2013-331-1393

DUP-2013-331-1374

DUP-2013-331-0899

DUP-2013-331-1205

DUP-2013-331-0931

DUP-2013-331-1104

DUP-2013-316-0220

DUP-2014-331-1816

DUP-2014-331-1701

DUP-2014-331-1993

DUP-2014-331-1652

DUP-2014-331-1479

DUP-2014-331-1656

DUP-2014-331-1753

DUP-2014-331-1673

DUP-2014-331-1495

DUP-2015-331-2295

DUP-2015-331-2239

Domme:

U.1970.491H

U.1979.660V

U.1979.896H

U.1994.717/I

U.1990.812Ø

U.2000.117

U.2010.50Ø

U.2010.2278V

U.2011.1830V

U.2015.3651Ø

Andre domme:

Retten nr: 4428/2013

Rettens nr: IBJ – 660/2014